

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

— FÖLTÁMADOTT! —

Halleluja, föltámadott a Krisztus! . . .

Föltámadott! A Husvét „legendájának“ szeretik nevezni ezt a szót. Ám én a józan ész szerint sem találok ebben semmi kivetni valót. Van-e Isten, vagy nincs? Van, mert e nélkül bele kellene zavarodnom a világrend megértésébe. Mindenható-e ez a legtökéletesebb lény, vagy nem? Mindenható, mert másképpen el sem képzelhetem. S mivel mindenható: én előttem a maga egész csodálatos pompájában megfejtve áll a Husvét története.

A kétszer kettő tanára persze sohasem fogja ezt az ő okfejtő krétája hegyére így átvenni tőlem; de az is bizonyos, hogy a kétszer kettőn túl még sok más nagy igazság is mozgatja a világot. Csodának pedig a Krisztus élete, halála, s egész lényé is csoda. Meg csoda a hegyi beszéd is a kalmárok szájára adva. S csoda az egész keresztyénség története. Csodája az állatból kivedlő ember történetének. Annak a megmutatása, hogy a testi életen felül már itt a földön van egy más élet: a *lelki* élet.

A ki ebben a lelki életben él: annak nem kell bizonyíték a Husvét igazsága mellett. A ki meg a lelkiéletet nem ösmeri: annak azt is bizonyíthatnunk kellene, hogy ő többre van hivatva a hernyónál vagy a macskánál.

Az én elmém e tárgynál másképpen gondolkozni sem tud, minthogy az Isten a csufosan megalázott igazságot, Jóságot és Szeretetet elvégre is valamilyen alakban diadalra *kellott* hogy emelje. S a jó Istennek egy hatalmas maga kinyilatkoztatása az: hogy ez a diadal a föltámadás lett. Lelketlen ember-alakok, gunyolódó farizeusok állanak őrt a sír körül, a mely harmadnapra megüresül.

Hát lehetne-e másképpen, minthogy megüresüljön?! „Az Istennek legyen hála, a ki adott nekünk diadalmat a Jézus Krisztus által.“

. . . Halleluja, föltámadott a Krisztus!

Ez okoskodások láncolata után pedig önkénytelenül jön a tollam hegyére az a kérdés, hogy tulajdonképpen mi köze mindehhez az én elmémnek?

A Voltaire lakóházában láttam egyszer egy templomszerű helyet ezzel a furesza felirással: „Az ész temploma.“ Nagyobb ellentétet így összehozva én sohasem láttam ennél. A hitem, mint érzéseim többi világa, a szívemé, *s egyedül csak a szívemre tartozik*. S hálát adok a jó Istennek ha bár ezt be tudja jól melegíteni e földi életen át . . .

S mint a hit minden dolga: a feltámadás hite is a szívemre tartozik csak. És e hit nélkül az én szívem nem tudna nyugodalmat találni.

Hogy a lelkünk halhatatlan, azt épp' oly bizonyossággal érzem, látom, tudom: mint azt, hogy a testünk halandó és mulandó. Ez a mi *mostani* testünk legalább.

Igaza van Pál apostolnak, hogy „ha a Krisztus fel nem támadott, hiában való a mi prédikálásunk.“ Hála Isten, én százszor éreztem már, hogy nem hiában való!!

Halleluja, föltámadott a Krisztus!

Szabolcska Mihály.

Konventi „Törvénytervezet“

I.

(Átalában)

A méltóságos konvent által zsinati előmunkálatul egybeállított „Egyházi törvények tervezetét“ olvasgatva, önkénytelenül tolul elénk az a nagy kérdés: *ha vajjon megvan-e, életre kelt-e abban az a nagy vezéreszme, mely egyházi életünk újabb küzdelmeiben erősen szorongatott helyzetében, mint a kibontakozás győzelmi zászlója loboghat előttünk?*

E kérdésre megfelelni bizony nem könnyű feladat.

Eltételezve ugyanis attól, hogy ez a törvénytervezet a történelmi, tehát az egyedül szilárd és elfogadható fejlődés alapjáról le nem tér, és ez alapon igyekszik egész alkotmányos életünket összhangzásba hozni a fejlődött társadalmi és politikai élet követelményeivel: bizony csak fel-fel-esillanni látjuk abban az új életre vezérlő eszmének egy-egy sugarát, mely mellett ha megengedünk is némi reménykedést: egyáltalában nem találjuk meg azt a teljes biztatást, melyre pedig oly nagy és elengedhetlen szükségünk van.

Nagyjában a tervezet a régi törvények parafrázisa, a mi magában véve nem hátrány, hiszen csak az alapelvek megtartása mellett lehet és szabad megkísérteni a keretek bővítését s a korszellem követelményeihez való alkalmazkodást.

Azonban már az legalább is lehangoló, ha az újabb betoldások és a gyakorlati élettel való számolgatás, nem nyújtják az új élethez szükséges erőnek azt a belső és mindeneket átható biztosítékát, mely egy hatalmas, tömörítésre szolgáló eszmének fényével sugározza be a jövő homályos utait és reményt nyújtson a magyar református egyház egységének teljes megalkotásához.

De hát az egységre való törekvésünk most is ott tart, a hol a múlt zsinati törvényeinek alapját leraktuk, hiszen az erdélyi egyh. kerületnek külön kormányzati szervezeti és rendelkezési joga fenhagyatik s így ezen a téren a különválás, a külön szervezkedés és teljesen különvált önálló rendelkezés joga épségben meghagyatik.*

E mellett a régen ugynevezett magyarországi református egyházakban sincs meg, és a tervezet sem nyújt arra reményt, hogy meglegyen a teljes egyöntetűség, különösen az istenitisztelet egyes részeit és a népiskolai szervezet külön megalkotási jogát tekintve.

A dogmát és az e felett való vitatkozást bizonyos álláspont szentesítését eleve kizárta a tervezet a tárgyak sorából, így kívánta ezt a kialakult közvélemény csaknem egyhangulag, és helyesen kívánta; de hogy a szorosán vett ritualis dolgok megvitatását, illetve e tekintetben az egyöntetűség megállapítását is mellőzi: ez, lehet kényelmi szempontból célszerű és opportunus, de magára a dolog lényegére nézve felette hátrányos, az egységesség tekintetében pedig pótolhatatlan mulasztás, a mennyiben egy hosszú időn keresztül semmi sem történhetik a kultuszban való egyöntetűség létrehozására.

Már pedig, ha még az istenitiszteletnél, melynek tartozéka maga a temetés is, gyakorlatban levő szertartásokban sem tudunk vagy akarunk egységet teremteni: akkor vajjon hol domborodik ki egész valóságában a magyar reform. egyház egysége?

* Megvalljuk őszintén, hogy egy ideig mi is az erdélyi egyházkerülettel való teljes uniónak voltunk barátai, azonban alkalmunk lévén az „ügy mélyebb tanulmányozására s éppen az erdélyi kerületből igen illetékes férfiak bennünket sok mindenről felvilágosítván, most már jó lélekkel nem tudnánk pálcát törni az erdélyi speciálítások felett. Bizonynyal mondjuk, hogy a „salus ecclesiae“ követeli, hogy merev álláspontunkat feladjuk. Szerk.

TÁRCA.

Az evolutió kérdése.

III.

Az élettani evolutió egy angol tudós szemében.

Az evolutió szó egyike a legkönnyebben félre magyarázható kifejezéseknek. Tehetsz abba tetszésed szerint többet vagy kevesebbet, s azért senki sem vádolhat téged a nyelv helytelen használatával. Éppen ebben fekszik a vitásra különös alkalmas volta; határozatlansága megengedi a küzdőknek, hogy vég nélkül vivják a harcot, a nélkül, hogy kardjaik éle csak egyszer is összetalálkoznak. Gyakorlatilag úgy áll a dolog, hogy bármely területen való vizsgálódás is, legalább napjainkban, olyan elv nyomán halad, melyet, ha úgy tetszik, evolutiónak nevezhetsz. Vajjon bármely vizsgálódásunk alatt levő tüneményre nem azt kérdezzük-e: hogy lett az a dolog azzá, a micsoda az ma? Törekvésünk ki-nyomozni növekedését. Tanulmányozzuk azt történetileg; úgy érezzük, hogy nem ismerjük azt, míg meg nem látjuk élete kezdetén. Ezt a módszert alkalmazzák az organizmusokra, a világokra, a szentirati könyvekre, a theologiai dogmákra, s a kutatás minden más tárgyára; és ha olyan tárgyra találunk, melynél nem készültünk

el arra, hogy neki levést tulajdoníthassunk, — a minő pl. Isten, — a tanulmányozó elfordul a maga tárgyától, és az eszme fejlődésének nyomozásához kezd.

Az olyan korok emberei, kikre mélyebb hatással volt az események folyamatában az isteni bölcsesség és akarat és erő jelenlétének gondolata, megelégedtek azzal, ha azt mondhatták erről és arról: „Isten munkája ez“; és ezek az emberek a hit tényében értelmileg is megnyugvást találtak. A modern ember, kit nem olyan könnyű kielégíteni, tudni akarja azt, *hogyan* alakított ez vagy az a dolog Isten által; látni akarja azt alakulásának folyamatában. Ez a szellem uralkodik különösen az élettani tudományban. Megadott dolognak tekintik, hogy az élő organizmusokban a változás törvénye uralkodik, melyet, ha föl lehet fedezni, meg fogja az velünk értetni a legalacsonyabbról a legmagasabbra emelkedés folyamatát. Nem tudom, hogy azok, kik e kérdésekben járatosak, mennyiben egyeznek meg velem, ha azt mondom, hogy ez a törvény még formulázásra vár. Dacára az evolutionalisták minden fölfedezéseinek, melyekről oly sokat hallottunk, még mindig hiányzik az evolutionáris fejlődés menetét mutató törvények megfelelő és kielégítő felállítása. Általában meglehetősen megegyeznek abban, hogy mint ténydolog: fokozatos átmenet volt a nem-organikus, élő anyagról a határozottan kimutatható organizmusokra, melyet species, faj névvel jelölünk. Megadott dolognak tekintik, hogy ez anyagok fejlődtek valamiképpen; de az illető tudósok között mélységes ellentét uralkodik arra nézve, hogy az

Talán a kormányzás, tehát inkább a külső világi természetű rész alakulásaiban? Bizonyára ebben láthatólag, a mennyiben: egyházközségek, egyházmegyék, egyh. kerületek és konvent mindenütt, még az erdélyi kerületben is elismert és egyenrangú tényezők; bár ezek sem mindég egyezőleg s ugyanazon mód és rendtartás szerint végezik kormányzási teendőiket; csak-hogy különösen vallási társadalmaknál, egyházi intézményeknél, nem elegendő az egyetemesség erősítésére csupán az alaptörvényekben, vagy — mondjuk — alaptelekben való megegyezés, hanem szükség, hogy az intézmények életnyilvánulásaikban a részleteknél is az egyöntetűséget tükrözzék vissza.

Ez nem volt meg eddig a magyar reform. egyház életében úgy és olyan mértékben, mint a hogy és a milyen mértékben a külső behatások és ellenséges áramlatok elleni védekezés kivánatosá tette volna, s most sem indultunk el azon az uton, hol erőforrásaink nagyobb mértékben fokozhatók volnának, hol az egymásért való érdeklődés, áldozatkészség teljes összhangba hozná a lelkeket.

Pedig hát erre kell törekednünk.

Maga a tervezet is teljes jóakarattal megkísérli az összhang megteremtését, szakszerű tudással köt egyezséget az új idők követelményeivel s vezéreszméje valóban az, hogy a nagy református társadalomban mindnyájan együtt tartsunk, egy közös szent célra törekedjünk es egymás terhének hordozásában is áldozatkészek legyünk.

Ámde ez a vezéreszme csak felesillan a tervezet szövevényei között és nem jut érvényre egész hatalmával a betűk, a szók, a paragrafusok halmazában, t. i. nem ez lesz mégis az uralkodó jegy, melyben életre kel a megújult és egységessé váló református egyház-kormányzat.

A szándék, a jóakarát értelmi és érzelmi nyilván-

ulások, de a tények, az alkotást jelentő tények még messze állanak ezektől.

Egyetlenegy jelentős szakasz, az egyházi adózásról szóló hetedik rész az, mely kimerészkedik menni a szabad térre s hangoztatja nyíltan a nagy elvet hogy mindnyájan az egyetemességért vagyunk és tehetségünk arányában tartozunk áldozatot hozni.

A vagyoni aránylagos adóelvé most lett először törvényalkotási munkálatul megállapítva s kimondva a nagy — anyagi megszervezésünk tekintetében — teremtő szó, hogy mindenki a maga anyagi tehetségéhez arányítva köteles az egyházfenntartáshoz hozzájárulni. Mégvan ez pótolva ama, másik nagy elv törvényszerű megállapításával, hogy az adóteher csak bizonyos százalékig emelkedhetik, melyen túl a fenntartási költségek fedezetül államsegély eszközözendő ki.

Nagy haladás ez a multhoz képest és mindenestre elismerésre méltó törekvés, mert az egyházi élet anyagi oldalának megszervezését egy biztos meghatározott uton látjuk elindulni s reménykedve gondolhatunk arra, hogy elvégre komoly megfontolással vesszük kezünkbe az új teremtés munkáját s az egyik súlyos oldalt, az anyagi oldalt kiemeljük abból a bizonytalan sötétből, melyben a sorvadásnak, a tengődésnek egyik legvigasztalanabb okát látjuk rejleni.

Azonban valljuk meg, hogy ez a vigaszunk, ez a reménykedésünk még csak a kezdet kezdetén állhat meg, hiszen az egész tejezetben kimondott és részben a tervezetben is életre kelt nagy elv csak *kísérlet*, szerény kísérlet, melynek féltékenységét jellemzi maga a tervezet indokolásának bevezetése, midőn így szól: . . . törvényeinknek az egyházi adóról szóló szakaszait bizottságunk nem tartotta gyökeresen átdolgozandónak, — vagy: . . . „az egyházi adókules meghatározásának joga az egyházközséget illeti” . . . Miért? — Hiszen éppen az a kívánatos, hogy az egyházi adózás gyökeresen átalakítás-

egymásután következő fajok hogyan állottak elő. Egy határozott, a tudomány emberei által pontosan megállapított és általában elfogadott elméletnek e hiánya nehézzé teszi azt az apologetára, hogy némi önbizalommal szólhasson az evolúció tanának a kijelentett igazságra vonatkozó jelentőségéről, mert tényleg nincsen kezében kellő anyag arra nézve, hogy teljesen észszerű és biztos ítéletet mondhasson a szóban levő kérdésről. Mindaddig, míg a folyamat *hogyanja* vita alatt áll, míg a tudósok a magok tantételeit tisztán meg nem határozzák, a keresztyén gondolkozó pusztán a szemlélő, kétségen kívül érdekelt szemlélő szerepével nézheli e vitát. A szentiratok tanulmányozójára nézve egészen nyílt kérdés az, hogy egyesek micsoda módszerek szerint tárgyalják azt, hogy miképpen tetszett Istennek megformálni az élő dolgoknak számtalan nemét. A vallásos hitnek egyáltalában nem áll érdekében védelmébe venni azt, a mit a sajátlagos teremtési hypothesis név alatt ismerünk. Egyetlen olyan szó sem fordul elő a szentírásban, a mi a hívő embernek azt tenné köteleességévé, hogy az organismusoknak különböző fajairól úgy gondolkozzék, mintha azok kezdetben úgy teremtettek volna, a hogy ma látjuk azokat, és hogy azóta változatlan állapotban maradtak. Gyakran mondták, hogy ez elméletet az egyház állította föl, pedig a tényállás az, hogy az egyház nyílt ajtót tárt föl e pusztán tudományos kérdés előtt. A világi tudomány emberei állították föl a sajátlagos teremtési hypothesis szemben a benne való hit vagy az iránta való

bizalmatlanság tételét, nem pedig az egyházi gondolkodók vezetői.

Az az állítás, hogy nekünk a sajátlagos teremtési elv és az evolúció közt kell választanunk, teljesen alaptalan. Az így fölállított alternatíva hamis világításba helyezi a kérdést. A természet nem engedi magát könnyű szerrel, élesen meghatározott alternatívák elé állítani, s indokolhatatlan „igen” vagy „nem” szóval dönteni el a maga ügyeit. Az alternatívák ritkán illenek be a világegyetem nagy alkotmányába.

Egyes evolutionaris elméletek istenellenes jellemvonása nem abban áll, hogy fokozatos átmenetet igyekeznek kinyomozni kevésbé fejlett formákról magasabb szervezett formákra, hanem hogy oly elveket állítson fel, melyek összeegyeztethetetlenek a világegyetem eredetéről és kormányzásáról szóló egyházi fölfogással. A hol az evolúciót úgy fogják fel, mint szabályozó törvényt a megismerhetőnek egész mezején, ott a keresztyén theologia már tudja, hogy egy ellenséges dogma ellen szállott síkra e fölfogás. A hit nevezetesen nem fogadhat el egy olyan elméletet, a mely az embert a maga öntudatával, valójában az atomikus erjedés egy mellékes alkotásává teszi. Egyenlősíteni a pszichikait és a physikait, Spencer szerint azt tanítani, hogy a világnak egész története, belefoglalva ebbe az embervilágnak értelmi, erkölcsi és vallásos történetét is, a folytonos fejlődésnek olyan folyamata, melyben a végtelen egyformaság, valamely dinamikus törvény erejénél fogva a fizikai erő és pszichikai élet és öntudatos értelem

sék s a rendes személyi adó és állami adó után kivetendő százalékos adó kulcsa egyetemes kötelezettséggel állapítassék meg s e keretben hagyatván meg az egyházközségeknek adókulcs felett való szabad rendelkezési joga, t. i. kisebb %-ot szab-e meg? mert nagyobbat nem lehet.

E nélkül nincs egészséges reform, nincs megoldás.

A tervezet próbál is valamelyes egységes adókulcsról beszélni, de előre kijelenti, miszerint ennek alkalmazására csak „a segélyre szoruló egyházak kötelezhetők.”

Jó, legyen így, a mennyiben a többiek — szükségtelenül — nem kötelezhetők a maximális adókulcs alkalmazására; de az adónemek alkalmazása elől nekik sem szabad kitérniök, hiszen csak ez uton szüntethetők meg azok a megnevezhetlen és vidékenként ma fentálló adónemek, melyek, míg egyrészt sok esetben neveltségesek: addig másrészt a legnagyobb mértékben igazságtalanok is, mert a szegényebb kisbirtokos osztályt terhelik a többiek rovására.

Ezen tarthatatlan állapottól kell szabadulni mindenáron s éppen azért főelv az adózásnál, hogy: „Vagyonarányosan minden egyháztagnak hozzájáruljon a fentartás költségeihez.”

Es itt már helyesen állítja fel a tervezet a tételt, a mennyiben azt mondja:

a) minden egyháztagnak rendes adóul fizet személyes adót és

b) azután államadója után bizonyos százalékos adót.

A többi adónemnek el kell tűnnie, nem is beszélve ma arról, hogy többé szolgalmányok nem szerepelhetnek az adónemek közt.

Természetes dolog, hogy itt a keresztyéni idealizmus végcéljában az lenne, hogy tehát valóban „egy-másnak terhét hordozzuk,” de hát ettől messze vagyunk,

sokszerű alakjaivá változik át: ez szemmel láthatólag az emberről és a természetről való keresztyén nézetnek odadobott kesztyű.

Az organikus élet evolúciójának tisztán természettani elméletét keresztyén állásponttól nehéz elfogadni. De a természettant magasabb mezőre helyezni át s azon tételből indulni ki, hogy a szellem és a lélek az erőnek pusztán nyilvánulásai és hogy az erő az anyag funkciója: ez a fölfogás már lehetetlené teszi az evolutionáris föltevés elfogadását azokranézve, kik a keresztyén hit alapján állanak.

Az ember származását illetőleg az evolúció oly nehézségeket állít elénk, melyek nézetem szerint leküzdhetetlenek. Huxley tanár a Darwin tanát egyetlen mondatban fejezte ki, mikor ezt mondta: „Az ember, — a fizikai, az értelmi és az erkölcsi ember — éppen úgy része a természetnek, éppen úgy a kozmikus fejlődés produktuma, mint a legsilányabb dudva.” Ha elfogadjuk ezt az állítást, meg vagyok a felől győződve, hogy lehetetlen megtartanunk hitünkben sok olyan nagy lelki és erkölcsi sarkigazságot, melyeket az evangéliom tesz köteleességünké.

Az ember leszármazásáról való darwinitan könnyűszerű elfogadása nézetem szerint nem kevésbé a képzelő tehetség hiányának tulajdonítható. Egyáltalában nem törekedtek arra, hogy megnézzék, hova vezet az a fölfogás, mely a változások folyamatát olyan könnyűszerűen állítja föl. Gondoljuk csak el, hogy mit jelent valójában az embernek, — az ember testének, lelkének

azt mondják rá: utópia s így egy országos közpénztár megalkotásáról, hova minden adók belölynének, beszélni sem lehet.

Marad azért hát csak az adónemek megállapítása és a maximális percent és hozzájárulás meghatározása. A többről egy más alkalommal.

Sinka Lajos.

Prezbiterium és a gyülekezet.

Lapunk legközelebb megjelent számában közöltem azt a cikket, melyet Győry Lajos kenderesi lelkész írt abból az alkalomból, hogy a zsinatra szánt törvénytervezet bírálgatása közben a hevesnagykunsági egyházmegye egyik lelkészterkezetén aggályok merültek fel a tekintetben, hogy ez a tervezet jövőre „az egyes gyülekezetek tagjainak összeségére az egyházközségre ruházza át azon jogos hatáskört mi eddig a prezbiteriumoknak volt fentartva.”

Ebben a cikkben Győry Lajos szerencsés alkotmányjogi érzékkel kel védelmére a prezbiterium jogainak s a mit a kérdés lényegére nézve mond, az ellen elméletileg alig lehet kifogást tenni. Riekker, a lipcei egyetem egyik jogi professora „Grundsätze reformierter Kirchenverfassung” című s 1899-ben megjelent nagybecsű műve 147. oldalán e kérdésre vonatkozólag szóról-szóra ezeket mondja: „In noch höherem Grade muss als unkalvinisch bezeichnet werden das Institut der Gemeindeversammlung (Versammlung sämtlicher stimmberechtigter Mitglieder der Gemeinde!) wie es da und dort in modernen, nicht etwa bloß lutherischen, sondern auch reformierten Kirchenordnungen vorkommt, hauptsächlich als Organ der Gemeinde für die Bestellung des Pastoren und die Wahl der Aeltesten. Hier

és szellemének, — egy teljesen vadállati ős családból kifolyó evolúciója. Próbáljunk gondolkozni e tényről. Nem a végtelen időkre kiterjedő folyamat az, a min fennakadunk. Istennek áll elég idő rendelkezésére, neki nem szükséges sietnie; hanem azok a rut és visszataszító jelenségek, melyek az ut egész folyamatán fölmerülnek, ezek azok, a miben megütközünk.

Lássunk egy keveset, ha ugyan erre képesek vagyunk ebből a hosszú folyamatból. Az evolutionaris elmélet azt tartja, hogy az állati természet az emelkedés egy láncolatában jutott föl egy olyan állapotra, mely az emberit megközelíti. Az ember családfáján az ő közvetlen őse még teljesen és tökéletesen vadállat volt. Ezen teremtmények közül egy, így kell képzelnünk, az értelemnek némely oly jellemvonásait mutatja melyek őt társaitól megkülönböztetik. Bár még teljesen és pusztán csak állat, úgy látszik, mintha valami magasabbat ígérne. De ivadékáról még nemzedékeken át nem lehet, mint emberiről beszélni, mert a fölfelé való változást a létért való küzdelem határozza el, és a darwini elvek szerint fokozatos és lassu dolog az. Mikor végtére ivadéka közül valamelyik odajutott, hogy tisztán megkülönböztethető már a durva vadállattól, és mint új faj tekinthető, akkor sem szabad elfelejteni, hogy tagozott beszélésre még mindig nem képes. Ekkor jó egy korszak, mely, hogy milyen hosszú, azt a tudomány még csak sejteni sem tudja, a mely alatt a létnek különös és visszafelé is törekvő állapotáról lehet szó, mely alatt az emberi és az emberi állati szabadon vegyülnek,

tritt das Presbyterium hinter der Gemeindeversammlung ganz zurück; ihm kommt nur die Aufgabe zu, diese Akte für die Gemeindeversammlung vorzubereiten, aber die entscheidende Stimme steht bei dieser. Die Gemeinde bezw. Gemeindeversammlung soll aber wohl nach kalvinischen Grundsätzen das Aeltestenkollegium bei wichtigen Aktionen kontrollieren und seinen Konsens dazu geben, aber es soll nicht die Rolle des aktiven ausschlaggebenden Faktors spielen: ut plebis multitudo non regat actionem, sed observet ut testis et custos, ne quid per libidinem a paucis (sc. den Aeltesten!) geratur."

Ez a helyes felfogás egyedül s ennek az elvnek kell érvényre jutni feltétlenül a mi törvényeinkben is. Nem mondom, hogy betűszerént, de legalább a lényegben.

Már most az a kérdés, hogy mi van e tekintetben a törvénytervezetben? Györy Lajos és a lelkészértekezlet szerént éppen az ellenkező s azért szólal fel Györy a presbiterium jogai védelmezésére.

Mint a Györy Lajos cikkéhez fűzött szerkesztői megjegyzésemben mondtam, mikor hevenyében átolvastam azt a tervezetet (mert hiszen alapos tanulmányozásról az idő rövidsége miatt ki beszélhetne!) ez a dolog egészen kikerülte a figyelmemet. Azonban azóta újra meg újra átolvastam a tervezet kérdéses szakaszát s úgy látom s félreértés kikerülése, meg a kifejezésre jutott aggodalmak megnyugtató végett jelzem, hogy az a tervezet ebből a szempontból kifogás alá nem eshetik. A 14. §-ban ugyanis, — meg a 15. §-ban is, — az egyházközség (= gyülekezet) hatásköréről általában véve van szó s a 16. §. azt mondja meg, hogy az egyházközség (= gyülekezet) az ő jogait és köteleseit mi módon gyakorolja? És e kérdésre a felelet ez: „a) a választó gyűlés által és ott, *hol az egyházkerület elrendeli*, — az egyházközségi közgyűlés által, mely a presbiterium által fekvő birtokok eladása, vé-

tele csere, kölcsönfelvétel vagy újabb teherkivetés iránt elébe terjesztett ügyekben határoz. — Hogy az egyházközség (= gyülekezet) mi módon gyakorolja a számára fentartott ezen jogot, *ast maga az illetékes egyházkerület állapítja meg* (:)

b) a presbiterium által;

c) a választott tisztviselők, ugymint: gondnok tanítók, tanárok, lelkészek által;

d) az egyházközségi fegyelmi bíróság által."

Ezek szerint előttem tehát úgy áll a kérdés hogy nincs ok az aggodalomra, mert nemcsak hogy be nem nyeli az egyházközségi képviselőtestület vagy akár a gyülekezet a presbiterium jogát, de sőt az eddigi törvényekhez mérten a presbiterium még nyer is, a mennyiben az egyházközségi képviselőtestületet mint hatóságot, *ha az egyházkerületnek úgy tetszik*, meg sem alakíttatja, hanem végez mindent a presbiterium.

Én azt olvasom ki a tervezet 16 ik §-ából.

Az azonban tagadhatatlan, hogy az a 16-ik § éppen nem szerencsés formába van öntve. Ime egész lelkészértekezlet igyekszik tulajdonképpen értelmébe behatoluis . . . alig sikerül. Ehez járul az idő felette nagy rövidsége, mely e tervezet áttanulmányozására kiszabott . . . A figyelem, alaposság és melyrehatás csak higgadt munkálkodás eredménye lehet, — erre azonban a feltétel nem adatott meg. — Ez az egész eljárásnak Achillesi sarka.

Debrecen 1903. április 8.

Eröss Lajos.

A magyar protestantizmus egyik fontos feladata.

Európa legtöbb államában napról-napra nagyobb mérvet kezd öltetni egy már is nagy arányú mozgalom, melynek az a célja, hogy az ember testét és lelkét egyformán tönkretévő alkoholizmus ellen sikerrel küzdjön. Tény, hogy az alkoholizmus nemcsak nálunk, hanem más államokban is a legtöbb bajnak a forrása. Nemcsak tömérdek embernek ássa alá az egészségi állapotát és rövidíti meg az életét, hanem rombolólag hat az emberek erkölcsére is. Anyagi romlásba sodorja népünk zömét, mely maga után vonja a bűnök elkövetését az erkölcsi érzék eltompulását, s a közönnyt mindaz iránt, mi az ember nemesebb érzelmeivel függ össze. Így lesz az alkoholista egyháza iránt is közönyös. Ezt a közönyösséget mi, magyar protestánsok keservesen fizetjük meg, mert az ilyenek azután elszakadnak egyházunk testétől is, miután immár ezt is megengedi a törvény.

Vajjon nem lehetne-e a józan gondolkozásu magyar népet az alkoholizmus szörnyű állapotából felemelni? Megkísérlése egyike volna a legnemesebb feladatoknak. Ezt a feladatot minden protestáns pap egyik legnemesebb ambíciója tárgyává tehetné, mert nem tudok elképzelni hasznosabb egyháztársadalmi tevékenységet ez idő szerint, mint az alkoholizmus elleni küzdelmet, mely, ha sikerül, könnyebb megélhetési viszonyai lesznek a népnek. A megelégedett magyar protestáns emberről pedig én nem tudom elképzelni, hogy egyházának hü tagja ne lenne!

Mielőtt a küzdelem eszközeiről szólnék, először elmondok egyetmást az alkoholizmus pusztításairól úgy, a mint ezek az adatok és mondások némely államokban már közkeletűekké váltak.

— hogy milyen következményekkel, azt következtetni lehet, de leírni nem szabad. Ezen az átmeneti állapoton nem vagyunk képesek megtalálni sem az oktan állapotnak, sem az embernek igaz jellemvonásait. Állati életünknek, pusztán az ösztön által vezérelt egyszerűségét, s bizonyos értelemben tisztaságát az emberiségnek valamely félig értelmi és alsóbb rendje győzi le. A teremtmény érzékiségét ész nélkül szabályozó valamely olyan értelmű sugarak, mint ösztönök léphettek be ekkor az ember életébe, a melyek arra igenis elégségesek, hogy rendetlenséget és romlást idézzenek elő, de a melyek tényleges vezető szerepet nem képesek vinni. Gondold el, ha tudod, ezt az emberietlen és visszataszító képet; kövesd az embernek fokozatos formálódását e hosszú küzdelmen keresztül, míg végre az értelem lesz uralkodóvá, és kikél a vadállatiasságból és a vérből a „*homo sapiens*.” Tulon-tul rut képek arra, hogy részleteiben is le rajzoljuk. E kép rajzának gondolata maga is képes elhíttetni velünk, hogy az isteni Atya nem így vezette be az ő fiait a földre. A keresztényen evolutionista, hogy megszabaduljon egy ilyen, a mi legjobb érzelmeinket sértő képtől, kénytelen valamely csodaszerű isteni gondviselésre gondolni. De ha ezt teszi, akkor már szakított Darwinnal, hiszen e tudomány semmitől sem fél jobban, mint a csodaszerűtől. Be kell hát ismerni, hogy a természeti törvény nem akar teljes felvilágosítást adni az ember eredetére nézve.

(Vége következik.)

Csiky Lajos.

Az alkoholizmusról talán azt hihetnénk első pillanatra, hogy a napjainkban tényleg megnehezedett megélhetési viszonyok közt hanyatlóban van. Csalódunk azonban, ha az egyes államok bevételei közt egyre nagyobb összeggel szereplő fogyasztást tekintjük.

Igy pl. Franciaországban 1830-ban átlag 1 lakosra egy liter tiszta alkohol fogyasztás esett, már 1860-ban két liter, 1890-ben 4 litert fogyasztott átlag egy lakos, 1898-ban pedig a fogyasztás 4 liter és 70 dl-re emelkedett. Az utolsó pár évtizedben meg az abszint mértékelen élvezése terjedt el. Ez pedig az abszintizmus nevű kórt idézi elő, mely azonos a pálinka mérgezésével, melyet éppen ezért francia mérgeknek neveznek, mert Franciaország maga többet fogyaszt belőle, mint a többi államok együtt, a mennyiben 1885-ben 57,000 hl, 1892-ben 129,000 hl, 1902-ben pedig 180,000 hl-terre rugott az abszint fogyasztás.

A nép Franciaországban nagyobb összeget költ szeszesitalokra, mint kenyérre, a mennyiben Franciaországban a szeszfogyasztás értéke évenként 12, 15 sőt néha 18 milliárd, míg átlag évenként csak 12—15 milliárd értékű kenyeret fogyaszt el. Míg 15—20 év előtt a szeszfogyasztás mennyisége tekintetében Franciaország a hetedik helyen állott, addig ma már harmadik helyre került, mert csak Dánia és Belgium előzik meg. Németország és Hollandia ez idő szerint körülbelül ugyanannyit fogyasztanak. De utóbbi államokban az utolsó időben állandóan hanyatlás konstatalható, míg Franciaország szeszfogyasztása állandóan emelkedik.

Az alkoholizmusnak a lakosság szaporására és az ujszülöttek egészségi állapotára is nagyon hátrányos következményei vannak. Kiszámították, hogy 215 alkoholikus családban 3 nemzedék alatt 814 gyermek születik, de ezek közül 32% gyermek korában elhal, 60% pedig elsatnyul és csak 8% éri el a férfi kort.

Az alkoholizmus a tüdővész terjedésére is nagyhatással van, mert évente körülbelül 150,000 embert pusztít el a tüdővész. A statisztikai adatok szerint ezek közül 50—75% alkoholizmusból eredő tuberkulosis folytán pusztul el.

A tébolyodottak 30—40%-a is az alkoholisták közül kerül ki. Franciaországban az alkoholizmus terjedésével a tébolyodottak száma is nő, a mennyiben 1866—1875-ig átlag 713 volt a tébolyodottak száma és már 1893-ban 3386-ra emelkedett.

A legnagyobb rombolást azonban erkölcsi tekintetben viszi végbe. Az elválások, házasságtörések, gyermek elhagyása, fertőzések legtöbb esetben alkoholizmussal vannak összeköttetésben, sőt a bűntények 70—75%-a is az alkoholizmus következménye.

Nem csoda tehát, ha minden állam igyekszik védekezni az alkoholizmus ellen. Oroszország szervezi a monopóliumot és nyereség nélkül adja el a megjavított italt. Amerikában az északi államok legnagyobb része és az Egyesült államok korlátozták a szeszes ital fogyasztását, Kanada pedig 5 millió lakos sürgetésére eltiltotta a szeszesitalt, Angolországban alkoholelles egyesületek létesültek, melyek már 7 millió taggal bírnak. Belgium azon ponton van, hogy a likőr gyártást eltiltja. Skandináviában egy társaságra bízták a szeszesitalok kezelését, s a társaság a fogyasztás kisebbitését tűzte ki célul. Norvégiában megengedtetett a községeknek, hogy minden koresmát bezárjanak. Sveic monopolizálta az alkohol javítását és kötelezte a kantónokat, hogy az ebből származó hasznót az alkoholelles mozgalom segítésére fordítsák. Franciaországban a közoktatásügyi miniszter 1897-ben felhívta a tanítósa-

got az alkoholelles szövetkezetek létesítésére. Párisnak egyik negyedében pedig egy protestáns pap alkohol betegek számára szanatoriumot létesített, hol a betegek „a munka és az evangélium kettős hatásának vannak alávetve.”

Az itt elsorolt adatok legnagyobb részét nem régen Legrain állította össze.

Az embernek testi szervezetére hogy milyen romboló hatással bír az alkoholizmus, ezt nem régen egy tanuságos parabolával jellemezte egy Duclaux nevű francia pap, a ki Amerikában utazott. A testnek szerinte két féle tápláléka van, egyik szervezetünk anyagvesztését pótolja, a másik pedig az állati meleget tartja fenn. Ha az alkoholt tápláléknak nevezhetjük, akkor ez az utóbbi fajba tartozik. De hogy milyen módon tartja fenn a test melegét, ezt egy parabolával szemlélteti.

Volt egy embernek egy szénnel fűtött kályhája. Jött egy kereskedő és kínált olyan fűtő anyagot, mely a szentet pótolja. Ama kérdésre, hogy mennyibe kerül az új fűtő anyag, kitűnik, hogy a szén tizszerte olcsóbb, mint az új fűtő anyag, továbbá az új fűtő anyag nem ég el egészen, sőt a kályhát is csakhamar használhatlanná teszi.

A parabolában a szén a jó etelt jelenti, az új fűtő anyag pedig az alkohol.

A mi bennünket magyar protestánsokat illet, különösen a napjainkban fennálló sok bajaink között nagy jövőt jósolnak az alkoholelles mozgalom felkarolásának. Megszabadítanánk népünket egy nagy adótól, melylyel most testét lelkét tönkre teszi. Azt hiszem, hogy ezt az adót szívesen fizetné később az egyháznak, s nem lenne annyi panasz és felekezetenkívülség az egyházi adózás miatt. Meg népesülnének templomaink is, melyek most üresek, mert a nép jórésze a vasárnapokon az alkoholizmusnak áldoz.

Az alkoholizmus elleni küzdelem élén én a protestáns papokat szeretném látni, kik egyelőre az alkoholelles szövetkezetekkel is nagy eredményeket érhetnének el. Külföldi államokban első sorban a protestáns papok állanak a mozgalom élén, sorakozzék ezek mellé a magyar protestáns papság is!

Barcsa János.

TANÜGY.

A tanítói képesítés emelése.

Már évekkkel ezelőtt előre látható volt, hogy immár a közoktatásügyi kormány nem térhet ki többé a népnevelésügyi munkásai anyagi viszonyának a rendezése elől. Sőt évekre vissza nyulik a tanítói fizetés rendezésének a tényleges megkezdése is. Ilyen körülmények között természetesen találjuk, hogy a tanítószág anyagi helyzetének lassu ugyan, de annál biztosabb javulásával kapcsolatban a tanítóképzés színvonalának emelése is foglalkoztatta a magyar tanítóképzéssel foglalkozó tanárokat. Csak hogy az a baj, hogyha nálunk magyaroknál újabb eszmékről és törekvésekről van szó, nagyon megszoktuk már, hogy első sorban nem a hazai viszonyok mérlegeléséből pattannak ki az életre való eszmék, hanem mindig azt figyeljük, hogy mi történt abban az irányban a külföldön. A tanítóképzés színvonalának emelése körül a magyar tanítóképző tanárság kebelében

eddig lefolyt vita folyamán nagyon is szembeütközött, hogy nagyon megszoktuk már, hogy semmit önállóan ne alkossunk. Rászoktattak bennünket a nyugati műveltségnek magyarországi első terjesztői a keresztyén német papok, kiknek sikerült bennünket a germán szellem és műveltség hatása alá vonni. A nemzet igyekezett ugyan nemzeti vonásait megtartani, mert a magyar keresztyénység első századaiban a magyar szellemnek az idegen szellem ellen való küzdelmét kell első sorban keresni ama küzdelmekben is, melyeknek leverésével utját vágta a magyar nemzeti szellem önálló haladásának és az óta, mint művelődésünk történelme bizonyítja, a nyugati, különösen pedig a germán kultúra járszalagján haladunk.

Az sem lep meg tehát bennünket, hogy a tanítóképzés színvonalának emelése kérdésében is a különben jogosan mintának tartott németországi példa után indulunk. Igyekezünk nemcsak már életbeléptetett intézményeket meghonosítani, hanem az ott felvetett eszméket még forrongó alakjukban is tárgyaljuk. Tagadhatatlan, hogy újabb nevelési rendszerünk önálló irányt is mutat bizonyos kérdésekben, sőt még azzal is hizelgünk néha magunknak, hogy egyben-másban a mi nevelési rendszerünknek a német felett határozott előnye is vannak, de az is bizonyos, hogyha valamely eszme a külföldön felmerül, mi sietünk mindjárt felkarolni még abban az esetben is, ha ott még csak az az óhajok közzé tartozik, vagy esetleg még csak szűkebb köröknek meggyőződésén alapul.

Ilyen sajátos jelszót hangoztatnak napjainkban is a németek. Felbuzdulván ugyanis némely körök attól a magasztos feladattól, mely a népnevelés embereire hárul, a népnevelést ideális magaslaton szeretnék látni. Világos dolog, hogy ehhez szükséges az is, hogy a népnevelői magasabb fokú képesítéssel bírjanak. Hangzatos jelszóval, mint mondják, a tanítóképzést „a minden szellemi képzés főiskolájába, az egyetemre akarják tenni.” Megtörténik, hogy éppen kapóra jön némely olyan adat, mely szembeütközően rossz világításban mutatja be a tanítóképzés színvonalát, ha összehasonlítják más kevésbé fontos pályák követelményeivel és azoknak anyagi dotációjával. Ilyenkor támadnak azután a tanítóképzésnek az egyetemre való helyezését sürgető utópiák. Így emlegetik a német tanügyi lapok az állatorvosok és a tanítók képzésének színvonala közti különbséget. A birodalmi szövetségtanácsnak múlt év jul. 3-án hozott határozatából indulnak ki, mely szerint állatorvosi főiskolára ezután ott is csak gymnasiumban, reálgymnasiumban vagy főreáliskolában szerzett érettségi bizonyítvánnyal lehet menni. E törvényhozási ténynek a népoktatáshoz való közére felemlítik Stoynek még 1872-ből való, mindjárt a tanítóképzésnek 1901-ig érvényben maradt rendezése után tett következő megjegyzését: „Hogy van az, hogy az állatorvostól, kire a paraszt szarvasmarháját és lovát bizza, sokkal mélyebb, nagyobb, az igazi gondolkozást, jobban fejlesztő előtanulmányt kívánnak, mint a paraszt gyermekét gondozó tanítótól, kinek tudásával eddig egyáltalában nem törődtek és a kinek 1872. okt. 13. óta is csak igen soványan, szinte irigy fősvénységgel juttatnak a műveltség anyagából.”

Tagadhatatlan, hogy ilyen kapóra jött esetek is ösztönzik a tanügy embereit a tanítóképzés fokának minél magasabb emelésére, s ilyenkor tulbuzgalmukban többet tul lőnek a célon. De viszont az is bizonyos, hogy a népiskola napjainkban már nem pusztán a legszükségesebb ismereteket közlő intézmény, hanem immár

oda fejlődött, hogy mint újabb tanítóképző intézeti tantervünkben is örömmel konstatáljuk, *a népiskola a magyar nemzeti műveltségnek alapvetője. A XIX. században nagyot változott a nemzet különféle sorsu és rangu tagjainak jelentősége. A jobbágy helyébe immár az egyenlő jogokat élvező polgár lépett, a vagyontalan zséllér helyét pedig a becsületes munka révén jólétnek örvendő polgár foglalta el, ki érzi azt, hogy neki a maga politikai és gazdasági jelentőségéhez mért műveltségre van szüksége. Innen van az, hogy a XIX. században emelkedett rohamosan a tanító társadalmi fontossága s a tanítói hivatás nagy nemzeti jelentőségéből fejlődött ki lassan, de biztosan a tanítói állás sulya is, valamint az a szemmel látható eredmény, hogy már nálunk is az állam tekinti első sorban feladatának a népnevelés munkásainak sorát javítani s ezzel együtt képesítési fokát emelni.*

Már pedig a németek azt mondják, hogy a tudományokat csak az egyetemen lehet alaposan elsajátítani. Éppen ezért szerintük a nemzet szellemi munkásának nagy és jelentős részét az egyetemhez egyszerűen hozzá nem ereszteni, annyit jelent, mint munkásait korlátozni az éltető szabadság mozgásában, s a nemzeti élet egy részét a sorvadásra kárthatni. Az előképzettség, mely az általános műveltséget lenne hivatva megadni, a 9 osztályu középiskola elvégzése volna, mely után a szakműveltséget az egyetemeken szervezendő pedagógiumokban sajátítanak el. Nálunk is hangzott el ilyen óhajlás a tanítóképzőintézeti tanárok országos gyűlésén.

Szép dolgok ezek mindenesetre az elméletben. Jelszavakkal és hangzatos frázisokkal nem csak nálunk szeretnek dobálózni, hanem a külföldön is és mi magyarak könnyen lelkesülő nemzet lévén, utánok megyünk. Előáll azonban sok igen nagy kérdés. A többek között legelőször is azt kérdelem, hogy vajjon nem utópia-e olyan állapotot képzelnünk, a mely lehetővé tenné Magyarországnak ez idő szerint is immár 30.000 tanítójának olyan díjazását, a melynek alapján az egyetemi képesítést joggal megkövetelhetnék tőlök? Természetes felelet ezen ellenvetésre, hogy hiszen majd megvalósul az örökbeke s a hadseregek nem emésztenek fel az államok anyagi erejének javarészét, a művelődési célok nem részesülnek olyan mostoha elbánásban. Csakhogy erre már igazán azt mondja, mindenki, a ki az emberiség történelmét és az emberi természetet ismeri, hogy az örökbeke utópia!

De még sok más okból se áltassuk magunkat az egyetemi képzéssel. Hiszen pl. a középiskolai tanárképzésnek az egyetemen való megoldását mindenki nagyon természetesnek találta.

És ime mégis sok a panasz a tanárképzés hiányai miatt, hogy egyebet ne említsünk, az egyetem napjainkban sem tudja megoldani a gyakorlati tanárképzést. Sőt még az általános műveltségnek az egyetemen való megszerzéséhez is nagyon sok szó fér, hiszen nálunk csak nem régen mondta Csengeri János a magyar egyetemekről, hogy „a tanszabadság, mely az egyetemen uralkodik, sok tekintetben a rendszertelenség takarója.” Az egyetemnek azt a jellegét, hogy a tudományt önmagáért, tisztán, minden gyakorlati cél szolgálása nélkül művelje, feltékenyen őrzik a külföldön is, nálunk is.

Ezzel azonban még azt nem mondtam, hogy a képesítés fokának olyan magaslatra való emelése, mely az egyetemi színvonalat megüsse, helytelen törekvés

volna. Ha a tanítóképzőintézetek keretében maradunk is, ott is emelhetjük a képesítés fokát, részint magasabb foku előképzettség megkövetelése által, részint pedig a tanítóképzőintézetek által nyújtott ismeretek színvonalának nagyobb mérvű emelésével.

Mert hiába, az egyetemi képzés nagyon sok alkalmat szolgáltatna arra, hogy az ifjuság helytelen irányba tereltessek. Mert attól félek, hogy olyanforma eset még inkább megtörténne a leendő népnevelővel, a milyen eset egészen gyakori a középiskolai tanári munkát megkezdő tanárnál. Több fiatal középiskolai tanár a „magas foku képzés” hatása alatt, a mely ő belőle „tudóst” képezett, zokon veszi, hogy a doktori és más disszertációk írása helyett a gramatika és az egyes tudományok alapelemeihez kell leszállania és azzal fecserelni idejét, melyet különben a tudomány emelésére nagyon jól értékesíthetne. S ime már középiskoláink értesítői dicsekvéssel emlegetik és egymással versenyezve sorolják fel a tanárok irodalmi munkásságát, mely bizony nagyon távol esik az iskolai nevelés tulajdonképeni céljától s attól lehet tartani, hogy sok esetben az irodalmi munkásság az iskolai munka rovására megy.

Tény, hogy nem egy tanárral esik meg, hogy csak nehezen tud leszállani az egyetemi színvonalról a középiskolai színvonalra. De le kell szállania minden tanárnak s félbe kell hagynia „a tudomány művelésével” az iskolai munka ideje alatt s e helyett az inductio minden fegyverét elővéve kell a különböző tehetségű gyermekek lelkebe önteni az ismeretek elemeit. Kérdelem azután, hogy ha a munkakörrel való elégedetlenség, sőt annak kiesnylése és az ebből származó kedvetlenség megtörténhetik a középiskolában, tehát a magasabb értelmi színvonalat megkövetelő ismeretek közlésére hivatott iskolákban is, mit képzelünk arról, hogy vajjon le fog-e szállani a tanító az egyetemi magaslatról — az abéce tanításához!

De viszont azt is állítom, hogy az egyetem nélkül is más uton ugyan, de annál biztosabban elérjük az egyetemi színvonalu képesítést. Erre szolgálnának szerintem a következő eszközök.

1. Az előképzettség fokának emelése. Természetes, hogy ez maga után vonná azt, hogy ugy az általános, mint a szakműveltség, melyet a tanítóképzőintézet nyújt, magasabb színvonalu lenne. Ez tehát feltétlenül maga után vonná:

2. A tanítóképzőintézetek színvonalának emelését és különösen azt, hogy bizonyos tárgyak, melyek az általános műveltségre tartoznak, már külön tanítás tárgyát nem képezvén, annál nagyobb súlyt lehetne fektetni a szakképzésre.

3. Nagyon helyesen jegyezte meg egy német tanítóképzőintézeti tanár, hogy a képzés színvonalának emelésére a legbiztosabb és minden más eszköznél hatásosabb, ha a tanítók anyagi helyzetét minél alaposabban biztosítjuk. És ebben igaza is van. Hiszen nálunk magyaroknál a mi a tanítói fizetések rendezése körül eddig történt az állam részéről csak kezdetnek nevezhető és ime már a megélhetésnek nagyon is kezdetleges biztosítása maga után vonta azt a következményt, hogy igen sok tanítóképző, a mely még évekkal ezelőtt néptelen volt, immár benépesült, s a tanítóképző intézetekbe jövő ifjuság évről-évre magasabb értelmi színvonallal bír, melyre azután annál biztosabban lehet építeni. A méltányos fizetésrendezés pedig, ha a jelek nem csalnak, befejezett dolognak vehető.

4. Sokat tehetnének a képzés fokának az emelésére a középiskolai tanárok és igazgatók is. Kifejezést adott ennek egy német tanár, s egyik napilapban egy magyar tanítóképzőintézeti tanár is. Eddig ugyanis a középiskolák is arra törekedtek, hogy jó tanulóikat a továbbhaladásra bírják, s akadt több olyan tanár, a ki a középiskolában tovább haladni nem tudó növendéket a tanítóképzőintézetbe küldte, nem gondolván azzal, hogy az által, hogy a középiskolát ilyenformán egy rossz tanulóól megszabadította, esetleg egy generációt tett tönkre egy faluban. Igaz, hogy a képzőintézetek régebben az ilyen selejtes elemre is rá voltak szorulva, de a míg ez az eset állott fenn, addig is helyesebb lett volna inkább a megfelelő előképzettséggel nem bíró, de alapjában véve tehetségesebb és igyekvő tanulókat felvenni, mint az ilyen selejtes elemet dédelgetni. Az idők azonban már változtak. A tanítói pálya, hiszszük, hogy a tisztességes megélhetést rövid idő alatt minden tanítónak biztosítja. Elérkezett tehát az ideje annak, hogy a középiskolai tanárok és igazgatók is könnyítsék meg a tanítóképző munkáját és járuljanak hozzá a tanítóképzés színvonalának az emeléséhez azzal, hogy egyrésztől vessenek gátat a gyenge tanulóknak a képzőintézetekbe való özönlése elibe, inkább irányítsák azokat olyan pályákra, a melyeken oly nagy kárt nem tehetnek. másrésztől pedig a tehetségesebbek közzül azokat, kik a tanítói pálya iránt érdeklődéssel bírnak, buzdítsák erre a pályára.

5. Ugyancsak a képesítés fokának az emelésére szolgálnak a már működő tanítók számára a szüneti továbbképzőtanfolyamok, a melyeket az állam nemcsak a középiskolai, hanem a tanítóképzőintézeti tanárok és a tanítók részére is szervez. Ezeket az állam rendesen a tanítóképzőintézetek székhelyein rendezi, s úgy látszik sikerrel. Egy jeni egyetemi tanár épen az ilyen szüneti tanfolyamok megfigyeléséből következtetve állítja, hogy a tanítók az egyetemi tanulmányokra megérettek. Mint mondja, meleg lelkesedést, komoly felfogást, fáradhatatlan szorgalmat, serény igyekezetet, a kapott utmutatások szerint önálló tanulmányozásokra való készséget, a hatások maradandóságát tapasztalták a tanárok önkéntes tanítványaikban. „Nem egy volt a tanítók közt, a ki esőben és viharban több óranyi távolságról ment el az előadásokra, melyeken nem a tudományok kényelmes népszerűsítését, hanem mindent a végső okokra vonatkoztató tudományt magát kérték és kapták. Igazi gyönyörűséget okoz az előadó tanároknak a hallgatók igazi éhsége és szomjúsága a szellemi táplálékért, mikor egyébként annyit látni az életben, a kik már az iskolai tudástól is megcsömörlöttek.”

Az állam által rendezett továbbképző tanfolyamokat az állami tanítók elég szép számmal látogatják. Nagyon megkönnyítette a miniszter a tanfolyamok látogatását azzal, hogy saját tanítóinak ingyenes ellátásáról sőt utiköltségéről is gondoskodik. Van kevés felekezeti tanító is az ilyen tanfolyamokon, de az állam ezeknek az ellátásáról nem gondoskodik. Ohajtandó volna, hogy a mi tanítóink is kedvezményekben részesüljenek, hiszen ők is ugyanannak az eszmének, a népnevelésnek a munkásai.

Ilyen eszközökkel emelhetnénk a tanítói képesítés fokát!

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

A püspöktől.

A nagytiszteletű esperes uraknak.

Elnöktársam Ő méltóságával egyetértőleg tisztán-tuli ev. ref. egyházkerületünk ez évi első ugynevezett tavaszi közgyűlését május 18. és következő napjaira és a szokott helyre ezennel kitűzöm.

A tárgysorozatot most még főbb pontjaiban is alig közölhetem. Fontos tárgyai leendenek bizonyára e gyűlésünknek az egyházi törvénytervezetre vonatkozólag az egyházmegyékről beérkező véleményeknek felülbírlása; az egyházkerületi népiskolai, középiskolai tanügyi bizottságok és a debreceni főiskola igazgató-tanácsának előterjesztései, valamint az egyházmegyékről érkező közgyűlési és bírósági ügyek ellátása.

Minden a közgyűlés vagy bíróság elé terjesztendő ügy május hó 8-dik napjáig hivatalomhoz beküldendő. Felkérem tehát a nagytiszteletű esperes urakat, hogy úgy és akként méltóztassanak intézkedni, miszerint a felterjesztések a jelzett időre beérkezzenek.

A közgyűlés első napjának délutánján 4—5 óráig az egyházkerületi egyházi értekezlet nagy választmánya fog gyűlést tartani, 5 órától 6 ig pedig a tanítóképző-intézet növendékei fogják zenei előhaladásukat és tudásukat programmszerű ünnepélyen az egyházkerületi közgyűlés alkotó tagjainak bemutatni.

Midőn e gyűlésre nagytiszteletű esperes urakat, s általok az egyházmegyék képviselőit meghívom és becses megjelenésüket várom, a találkozás édes reményében vagyok. teljes tisztelettel

Debrecen, 1903. ápril. 7-én.

Kiss Áron,
püspök.

A debreceni ev. reform. egyházmegye közgyűlése.

Tartatott Debrecenben f. évi márc. hó 27-ik napján Dávidházy János esperes és Nadányi Miklós gondnok kettős elnöklete alatt.

Esperes ur buzgóságtól áthatott imádságban kérésén a nagykegyelmű Isten áldását munkálkodásunkra, gyűlést megnyitó beszédében fájdalommal emlékezett meg egyházmegyénket közelebb tartott közgyűlésünk óta — a *Biró János* debreceni segédlelkész és a nagy tudomány s kiváló munkásságu *Mitrovics Gyula* debreceni lelkész halálával — ért veszteségeinkről.

Tóth Erzsébet, Szatmári Julia és Háló Sándor debreceni tanítók, hivatalos esküjüket a gyűlés színe előtt letették.

Olvastattak a tisztujítás tárgyában 2 izben adott szavazatok felbontásáról szóló jelentések; az újonnan választottaktól bejött nyilatkozatok s ezekkel kapcsolatban Lehóczky Lajos és társai derecskei lakos presbyterek felebbezése, az egyháztanácsnak az esperes, egyházmegyei tisztviselők és tanácsbírák megválasztása tárgyában hozott határozata ellen; e fellebbezés indokául felhozott, hogy a titkos szavazással megejtett választás alkalmával *szavazó lapok osztogattak s egy szavazó lapon a tintával felirt esperesjelölt neve helyett írónnal másik név lett beírva.*

Tekintettel arra, hogy a szavazatbontó küldöttség jelentése szerint a derecskei szavazat szabályszerűen volt kiállítva és beküldve, s a titkos szavazásnál a szavazó lapok osztogatása nem tiltott dolog, mivel mindenki a neki

tetsző cédulát adhatja be és pedig oly változtatással, a minővel akarja s az egyszer beadott szavazatra vonatkozólag az utólagos nyilatkozat figyelembe nem vehető: a közgyűlés a felebbezést elutasította s a tisztviselők választását megerősítette.

Az újonnan választott tisztviselők és pedig Biber József egyházi, Sinka Sándor világi tanácsbírók; F. Varga Lajos, Szabó József egyházi, Dr. Körössy Kálmán Árvai Béla világi jegyzők a hivatalos esküt leteszik s megköszönvén a bizalmat, ígérik hogy mint hiv sáfárok igekeznek tisztökben mindenkör eljárni s ajánlják magukat az elnökségnek, a tanácsbírói karnak s az egész egyházmegyének atyafiságos szeretetébe.

Az egyházmegyei ügyeket 33, esperesi minőségben 23 év óta szolgáló *esperes*, kinek, saját kijelentése szerint irányelve, miként a multban az *egyházi törvényekben megállapított elvek megtartása* volt, úgy az leend a jövődöben is; valamint egyházmegyénknek *egyhangu bizalom* által újból az ügyek élére állított *gondnoka* szintén köszönetet mondanak megválasztásukért, kérésük munkájuk minél hűségesebb teljesítése végett az egyházmegye tisztviselőinek s tagjainak támogatását s további jóindulatát.

A közgyűlés tagjai úgy az elnökséget valamint a többi tisztviselőket és a jelenlegi tárgyalás ügyrendjét e pontig előadó s a jegyzői tisztelet sok éven keresztül lelkesedéssel s kitartó buzgósággal viselő de most attól önként vissza lépett Szele György tanácsbíró, lelkes éljenzéssel biztosították teljes szeretetökről s ragaszkodásukról.

A *tépei* lelkészi állomásra megválasztott Nagy Márton és a *hajdu-sámsoni* lelkésziállomásra megválasztott *Diószegi Mihály* hivatalaikban áldás kívánások között megerősítették.

Az egyházmegyei közgyűlés által eszközöndő tisztviselők választásának eredménye a következő: *pénztárnok*: Kovács Lajos; *levéltárnok*: Fodor Sándor; *ügyvéd*: Dr. Dávidházy Imre egy hangulag; a *számvevői* állás betöltésénél titkos szavazás keretvén, a beadott 58 szavazatból 43-mal megválasztott Szücs László eddigi számvevő.

A számvizsgáló, közalapi, gazdasági bizottság tagjai maradtak a régiék; a vasárnapügyi bizottság kiegészítettett Fráter Barnabás és Kozma Zsigmond új tagokkal; a tanügyi bizottsági gyűlés szintén megalakult, elnöke: az esperes, alelnöke Fráter Barnabás; jegyzője Ritókh István kabai tanító.

Az esperesi, egyházmegyei s tanító-gyámintézeti számadások megerősítették.

Az egyházmegyei pénztárnok által kezelt számadások eredménye:

Közigazgatási pénztár: 1902. évi vagyon: 16980 kor. 7 fill., 1901. évi vagyon volt: 17429 kor. 83 fill., apadás 449 kor. 76 fill.

Lelkész-gyámintézeti pénztár: 1902. évi vagyon: 173245 kor. 83 fill., 1901. évi vagyon volt: 171773 kor. 14 fill., növekedés 1472 kor. 69 fill.

Basa-Győri alap: 1902. évi vagyon: 26476 kor. 35 fill., 1901. évi vagyon volt: 26464 kor. 47 fill., növekedés 11 kor. 88 fill.

Takarék-magtári alap: 1902. évi vagyon: 5916 kor. 34 fill., 1901. évi vagyon volt: 5786 kor. 10 fill., növekedés: 130 kor. 24 fill.

Tűzkármentesítési alap: 1902. évi vagyon: 6659 kor. 41 fill., 1901. évi vagyon volt: 6351 kor. 22 fill., növekedés: 308 kor. 19 fill.

Lelkész-olvasóegyleti pénztár: 1902. évi va-

gyon: 963 kor. 62 fill., 1901. évi vagyon: volt: 848 kor. 2 fillér., növekedés: 115 kor. 60 fillér.

Felsőbb-leányiskolai alap: 1902. évi vagyon: 1096 kor. 49 fill., 1901. évi vagyon volt: 1044 kor. 20 fillér., növekedés: 52 kor. 29 fillér.

Az összes vagyon: 1902. év végén: 231338 kor. 11 fill., 1901. év végén volt: 229696 kor. 98 fill. növekedés: 1641 kor. 13 fillér.

Tekintettel arra, hogy az egyházmegyei pénztárban 40,000 korona kezeltetik takarékpénztárilag ez idő szerint, felhivattak az egyes egyházak lelkészei és vezető férfiai, hogy ezen összegnek jelzálogos kölcsön gyanánt kiadhatása érdekében buzgólkodni sziveskedjenek.

A közigazgatási pénztár 1903. évi költségeloirányzata 243 kor. 52 fill. hiányt mutat, idevonatkozólag a gazdasági bizottság felhivatott, hogy adjon véleményt arra nézve, hogy a mar 3-ik évben jelentkező hiány miként volna az egyházak újabb megterhelhetése nélkül eltüntethető.

A lelkész-gyámintézeti pénztár 1903. évi költségeloirányzata megerősített.

Gyámintézeti segélyre fordítatik: 9600 kor.

A konvent által kiadott „*egyházi törvénytervezet*”-ben foglaltak részletes tárgyalásába a közgyűlés nem bocsátkozott. Általános megállapodásait pedig a referens egyh.-m.-főjegyző tollából már a múlt számban közöltük.

A nagyrábéi lelkész jelenti, hogy a helyi községi jegyzőtől értesítést kapott az iránt, hogy egy előjáróval az iskolákat meg akarja látogatni; a mi a lelkész által kijelölt időben megtörténvén, a községi előjáróság azon alapon, hogy ők állami közegek, az iskolákra felügyeletben, egészen a belügyekbe avatkozó tulhajtott magatartást akart gyakorolni; ennek azonban a lelkész ellene szegült s kijelentette, hogy a községi előjáróságot ily jogok gyakorlására felhatalmazott állami közegnek el nem ösmeri, a miért aztán a megyei közigazgatási bizottsághoz feljelentetett.

Hogy ily illetéktelen beavatkozások a jövőben ne történjenek, kéri a lelkész az egyházmegye intézkedését.

A közgyűlés teljes elismeréssel adózott a nagyrábéi lelkész bátor magatartásáért, de az ügyiratok részletes ismertetése nélkül az ügyben határozathozatalba ez alkalommal nem bocsátkozhatott.

Olvastatott a szatmári egyházmegye felhívása Lorántffy Zsuzsanna egyesület alakítása iránt.

A lelkészek fehérvári egyesület felállítására tárgyában buzgólkodjanak.

Kelemen András hencidai egyháztag „Kálvin alap” címen 200 koronás alapítványt tett, oly célzattal, hogy annak kamatai részint Kalvini irányu könyvek szerzésére, részint szegény sorsu egyháztagok felségelésére fordítottassanak. Örvedetesen vétetett tudomául.

A debreceni ev. reform. egyház, a felsőbb leányiskola szomszédságában levő, előbb a róm. kath. egyház által megvett telket, utóajánlat útján megszerezte s a vételt úgy az egyháztanács, mint az egyházközségi közgyűlés helyben hagyta; az egyházmegye a vételt szintén helyeslőleg hagyta jóvá.

A debreceni ev. reform. egyházban a Vecsey-Bruker-féle telkek a hagyományozók akarata szerint felparcellázva eladandók s az egyháztanács és egyházközségi közgyűlés az eladást most időszerűnek tartván, azt kéri az egyházmegyei közgyűléstől, hogy járáljon hozzá a telkek eladásához, oly módon, hogy minden egyes

parcella eladásánál ne kívántassék újabb egyházközségi közgyűlési határozat, hanem eszközölhető legyen az az egyháztanács és egyházmegye elnökségének jóváhagyása mellett. Az egyházmegye ily értelemben határozott.

Bíró Antal derecskei lelkész az egyháztanács nevében fegyelmi panaszt adott be Uray Gyula derecskei tanító ellen azon alapon, mert Uray — noha az egyház, lakásán az 1902. évben némi javítást eszközöltetett, a nagyobb mérvű javítást pedig a költség előirányzat keretében már nem foganatosíthatta — perbe adta az egyházat a járásbíró előtt tanítói lakásának kijavíttatása vagy annak értéke s járulécai iránt.

Az egyház elmarasztaltatott s az ügy most felbevezve van.

És bár Uray azt állítja, hogy több ízben fordult igényei érvényesítése végett a kurátorhoz, a presbyterium gazdasági bizottságához, az iskolaszékhez, de eredménytelenül: az egyháztanács panaszlevelében mégis azt hangsúlyozza, hogy a perlés előtt nem tudott az egész dologról semmit s midőn arról tudomást szerzett, a javítások eszközölése iránt intézkedett, a tanítói lakudvarán úrszék felállítását határozta el s hogy át járassanak a gyermekek, a tanító által szőlővel beültetett udvar egy részéből a szőlőt ki akarta irtatni; mindezt azonban Uray nem engedte, sőt a lakásjavításba is csak úgy egyezett volna bele, ha az a járásbíró megállapítása szerint történik.

Mindezek alapján, az egyházi törvény ide vonatkozó szakaszaira hivatkozással kéri panaszlók Uray ellen a fegyelmi eljárás megindítását s a vétség nagy mérvéhez képest az illetőnek állásáról elmozdítását.

Az e. m. közgyűlés az ügyet a közigazgatási és fegyelmi bírósághoz utalta.

Több kisebb, egyes egyházakat illető ügynek le- tárgyalása után a közgyűlés véget ért.

Délben közebed, délután bírósági ülések tartattak.

A nagykarolyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Nagykarolyban, 1903. ápril. 3.

A tiz évre megalakult egyházmegye első ülése volt ez. A tisztikarban kevés a változás, a mennyiben egy pár kivételével a régiek. Sőt már a halál romboló hatalma is ledöntött egyet a régi erősek közül, meghalván pár nappal a gyűlés előtt Földvary Sándor tanácsbíró és jogtanácsos, méltó fájdalomra mindenkinek. Lehangoló hatással volt Nagy László alispánnak a tanácsbírósról s Dienes Lajosnak a világi jegyzőségről való lemondása, kiknek helye új választással töltetik be. Az egyházmegyei ügyészt rögtön megválasztotta egyháugulag a gyűlés, Vityi József erdődi ügyvéd személyében.

Tárgy nem sok volt. Legtöbb aggodalmat a törvénytervezetre adandó vélemény okozott, pedig ezt már az előző napi előértekezlet formába öntötte. Az egyházalkotmányról a konventnek elvi jelentőségű döntvénnyel hatalmat adtunk, de megválasztatását a presbiterekre bíztuk.

Az egyházak szavazatait redukáltuk a lelkészi állások számára. A választói jogot az egyháztagoknál nem tettük függővé az adó kifizetésétől. A lelkészek nősülésénél semmi megkötést nem alkalmaztunk, de azt szigorú kötelességökké tettük, hogy vegyes házasságoknál mindent elkövessenek a meg nem született lelkek megnyerésére, más szóval a születendő gyermekek részünkre való elkötelezésére. A lelkészek mi-

nősítését töröltük, segédlelkésztől legfeljebb két évi gyakorlatot követelünk, a gyülekezet pedig szabadon választhat s bátran meghívhatja próbaszónoklatra a pályázókat. A püspök kezéből kivettük a hatalmat a segéd és helyettes lelkészek ide-oda rendelésére nézve, csak hadd maradjon meg a segédlelkészeknek is a teljes szabadság. Az egyházi adóról való szakaszok helyett jobban szerettük volna S-ba szorítani az 1848. XX. t. cikket. Az egyházi törvénykezés és közoktatási szervezetnél nagyon kevés ellentétes vélemény nyilvánult. A többi néhány tárgy rövid időt vett igénybe. Számvevőszék maradt a régi; egyházaink közül 7 nem jön a IV. osztályuk közé s a fokozatra nézve követték felsőszabolcsot. Államsegélyt nyert 4 lelkész: a vitkai, gebei, domahidai, kaplonyi, valamint a folyamodó tanítók s egyházak elforgácsolt morzsákat. A „Márton-Keresztesi” alapítványra Tukacs László 1 th. vétetett fel. A prot. irodalmi társaság emelése céljából minden egyház komolyan felszólított, hogy alapító tag legyen. A „Magyar Szó” ismételt ajánlatot s egyházmegyénk 4 részvényt jegyzett. 2 órára a bíróság is végzett s kezdetét vette a gondnoki ebéd.

Berey József

KÜLFÖLD.

Chicago-i levél.

Azt hiszem, e lapok t. olvasói nem találják egészen érdektelennek, ha a mi chicagoi kisdud magyar ref. egyházunk kebelében a mult év folyamán végzett belmissioi munkálkodás mezejéről pár szál virágot mutatok be. 9 esztendő alatt meglehetősen elamerikasodván, nem csoda, ha a belmissioi munkát is igazi amerikai szellemben és amerikai metrumokban folytatjuk. Ezuttal csak a valláserkölcsi és építő irányu olvasmányok terjesztése által végzett munkánkat teszem ismerettség tárgyává, megemlékezvén nagy vonásokban a mi két jórészben egyházi alapon szervezett férfi és női betegsegélyző egyletünk működésének egyháztársadalmi nyilvánulódásairól is.

Itteni lelkési hivatalunk által ez év folyamán 460 drb. prot. árvaházi és 40 drb. erdélyi prot. összesen tehát kerekszám 500 drb. református naptár terjesztetett el. A mult (1902-ik) évben tisztán árvaházi naptárt 572 drbot adtam el hiveim között. Én azt a hatást, mit ezen derék naptáraink által hiveink lelkületének nemesítése, buzgósága növelése irányában elérni lehet: egyáltalán nem kicsinylem, noha nem habozok kifejezést adni — a szerkesztők iránti minden őszinte tiszteletem mellett is — azon szerény véleményemnek, hogy bizony nem ártana ezen árvah. naptároknak kharakterisztikus református, vagy mondjuk, prot. jellegét a tartalom még gondosabb megválasztása, s a szerkezet kifejezetten kálvínista összeállításban is ki-domborítani.

Internationalis vonatkozásu tárgyakat, képeket felsem vennék ezen naptárba. Más vallásu egyének — legyenek azok bár miniszterek — arcképének vagy szoborleplezési ünnepélyei ismertetésének semmi körülmények közt sem adnék helyet ezen naptárunk lapjain. Hál' Istennek találunk mi elég, közlésre érdemes anyagot egyházunk multjának és jelenjének dicsőséges idejéből. Egyházunk küzdterén számos fényes alak forog-lódik ma is, kiket hiveink elébe állítanunk, már csak

a felemelő példa hatása miatt is, kedves kötelességünknek ismerhetünk. Aztán meg a r. kath. egyház részéről viszonszággal ugy sem találkozunk. Szinte föltétlen bizonyossággal merem állítani, hogy a mi nagyszívü, s áldozatkészségében utólérhetetlenül tündöklő Hegedüs Sándorunk fényképét minisztersége korából bizony egy pápista kalendárium sem közölte. Hát miért legyünk mi az émelegyösség udvariasak az ő nagyjaik dicsőítésében? Ha református prot. naptárt adunk ki, hát legyen az minden izében szerkezetének beosztásának minden részletében is református, protestáns. A katolikusok azt ugy se veszik, de még ha vennék is, hát lássák meg, hogy az prot. naptár és semmi más! Tartozom különben annak a kijelentésével is, hogy a mai árvaházi prot. naptárunk tartalmilag évről évre jobb s az érdemes szerkesztő gondosan igyekszik elébe menni azon kívánalmaknak, miket e naptárak közlési anyaga választékossága tekintetében a prot. közvélemény figyelembe vétetni óhajt.

A M. Prot. Irod. Társ. népies kiadványai a Koszoru füzetek terjesztése körül szintén szép munkát fejtett ki lelkési hivatalunk, eladván az építő tartalmu füzetekből 900 drbot a mult év folyamán. Részemről nem tudom eléggé ajánlani lelkész társaimnak ezen vallás-erkölcsi irányu népies olvasmányok minél szélesebb körben való terjesztését. Nézzünk csak körül a kath. táborban, észrevehetjük, hogy a clerus teljes erővel vetette magát arra a munkára, hogy a köznép gondolkodását, közszellemét befolyása alá hajtsa. Hetvenet meghaladó kizárólagosan kath. eszméket, célokat propagáló időszakai organumaival, a sok szent nyomdatársulatok bámulatos olesó árban forgalomba hozott (sőt a legtöbbször ingyen szét osztogatott) népies kiadványaival recatholizálni törekszik társadalmunkat minden rétegében. Elég e tekintetben a katholicismusnak Debrecenben való erőszakos térfoglalási machinacioira, vagy hogy a megfigyelésem alá eshető területről vegyek példát, arra hivatkoznom, hogy szerencsésen már Amerikában is megalakult a „Ker. néppárt.” Mindezen jelenségek fokozott erővel kell hogy ösztönözzenek bennünket arra, hogy ősi ellenségünkkel ezen a ponton is felvegyük a küzdelmet. „Ne hanyagoljuk el a népet” mondta Irod. Társaságunk 2 évvel ezelőtt tartott gyűlésén lelkes világi papunk, Hegedüs Sándor, s azt hiszem ezen hangoztatott prot. elv fontossága felismerése tekintetében vele tökéletesen egyet is értünk.

Ámde mi e téren is kevésbé vagyunk praktikusak kath. atyánkfianál. Van ugyan Prot. Irodalmi és külön Luthertársaságunk is, (már t. i. ez utóbbi tisztán a lutheránusoké) de bizony meglehetősen borsos árban nyújtjuk népünknek a szükséges szellemi táplálékot, holott azokat két kézzel kellene közöttük szórunk. Beszélünk a társadalom, a nép evangélizálásáról, de a hit, a vallás iránti érdeklődésüket jó drágán fizettetjük meg velök. Ugyan legyünk őszinték, valljuk be, áldozhat-e az a szegény földmives ember, ki két keze keserves munkájával nyomoruságosan tarthatja fen és ruházhatja gyermekeit, áldozhat-e egyházi irodalom támogatására csak csekély összeget is, a nélkül hogy azt meg ne érezné? Teszünk-e mi csak egy szalmaszálát is keresztbe abban az irányban, hogy p. o. ilyen nagyszerü intiokkál dolgozó intézményünket, minő a domestica, vagy a Ref. Legényegylet, vagy a bel- és külmissio, népünkkel megértessük s őket ezek irányában önkéntes szives buzgó adakozási készség nyilvánítására ösztönözzük? A mi nagy apparatussággal dolgozó egész adminisztratiónk ereje kimerül a törvények, paragrafusok gyártásában, pedig jól tudjuk, hogy azok igazi ker. éle-

tet, ker. tevékenységet nem ébreszthetnek! Ugy tetszik nekem, hogy a közel jövőben tartandó zsinat sem fogja mélyebbre vetni a hálókat.

Azt mondtam előbb, hogy mi impraktikusak vagyunk a valláserkölesi iratok terjesztési munkája körül. Bebizonyítom ezen állításomat e téren szerzett sajnálatos tapasztalatokkal, miket rég idő szándékoztam már e lapok hasábjain előadni.

E sorok írójának úgyszeretete vezette be 8 esztendővel ezelőtt Amerikába az árvaházi prot. naptárt és a Prot. Irod. Társ. népies kiadványait. Itteni könyvkereskedők ennekelőtte egyáltalán nem tartották raktáron ezeket a kiadványokat. Népünk, hűveink otthonról természetesen ismerték ugyan ezeket a naptárakat s tractátusokat, de nem lévén módjuk ezeket megszerezni, ponyvairodalmi termékekkel elégitették ki olvasni vágyásukat. Alulírott, mint az időben clevelandi lelkész, a nemes ügynek vélvén szolgálni, évről-évre nagyobb mennyiségű példányokat hozattam ki úgy az árvaházi naptárakból mint a Koszoru füzetekből s általában a prot. irodalmi termékekből, ezek között leginkább a Hornyánszky-féle kiadványokból, mely céggel évek során átal összeköttesben és leszámolási viszonyban állottam. Agitálván e kiadványok kelendősege érdekében hűveim körében: az itteni könyvkereskedő-cégeket csakhamar azon kényszerhelyzetbe hoztam, hogy egyházi kiadványaink terjesztését ők is saját érdekekben álló feladatnak tekintették. S az eredmény az, hogy ma több ezer árvaházi naptár s több ezer Koszoru füzet talál állandó és biztos piacot az amerikai magyarság körében. A dolog még tökéletesebb megértésére meg kell jegyezmem azt is, hogy felszámítva mindent, ellenben nem véve számításba a kiadványok distributálásával járó rengeteg bajoskodást, a naptárokat ugyszólván költségárban a Prot. Irod. Társ. kiadványait ellenben határozottan ráfizetéssel terjesztettem amerikai hűveim körében.

Ámde mi történik? Valami 3 évvel ezelőtt egyszer csak kapom én is, és kapják többi lelkészársaim is az értesítést a bizományos Hornyánszky ezégtől, hogy ő ezután mi velünk amerikai lelkészekkel az egyenes összeköttesben fenntartani nem akarja, hanem ha az ő kiadványait s bizományban levő könyveit s ezek között az árvaházi naptárt s a Prot. Irod. Társ. Koszoru füzeit továbbra is terjeszteni óhatjuk amerikai hűveink körében, hát forduljunk megrendeléseinkkel az ő amerikai képviselőjéhez, egy izr. céghez New-Yorkban, mivel ő életre halálra szóló monopóliumot kötött ezen egyházi kiadványoknak amerikai területen leendő terjesztésére nézve. Meg kell jegyezmem, hogy az amerikai lelkészikarnagyobb contingense az említett new-yorki céggel évekkal ezelőttről származó kellemetlenségek miatt, minék részletezésébe ezuttal nem bocsátkozom, minden összeköttesben megszakított. De még ha meg nem szakított volna is, akkor is merő absurdum volna azt kívánni tőlünk, hogy az eddiginél nagyobb költség árán jussunk a mi saját anyaszentegyházunk kiadványához! mert a mi előnyt a Hornyánszky cég kikötött magának ami javunkra ezen new-yorki könyvkereskedővel szemben, hát az egyszerűen elenyészik, ha számításba vesszük, hogy a New-Yorkból való szállítás költségeit, a mi p. o. 1—1 naptárnál 25 fillérre is felmehet, mi lelkészek tartozunk viselni, holott ugyanannyiért azt a naptárt Magyarországból helyünkbe szállíthatjuk.

Ez idő szerint tehát mi itteni lelkészek abban a kellemetlen helyzetben vagyunk, hogy vagy beadjuk a derekunkat azon new-yorki könyvkereskedő előtt, kinek

barátságát Hornyánszky ur többre becsüli mint a miénket, vagy lemondunk egyáltalán egyházi kiadványaink terjesztésének lehetőségéről, vagy pedig, mint én tettem, kerülő uton, az eddiginél szintén jelentékenyebb költséggel hozatunk, rendeltetünk otthonról ezen kiadványokból.

És én e helyütt is nyilvános köszönetet mondok orsz. árvaházunk derék igazgatójának Bocsor Lajos urnak, ki már két ízben, és a Franklin Társulatnak, mely ez időn voltak szívesek önzetlenül és szíves készséggel ellátni engem a szükséges mennyiségben ez árvaházi naptárakkal, az ő segítségök nélkül egyszerűen nem terjeszthettem volna az elmúlt 3 évben sem az árvaházi naptárakat, sem a Prot. Irod. Társ. Koszoru füzeit. Tehát én még csak valahogy hozzájuthattam ezekhez a kiadványokhoz, hanem bizony clevelandi, pittsburgi, new-yorki lelkészársaim, kiknek parochiái még sokkal nagyobbak, mint az enyém, s kik tehát ennél fogva nálamnál nagyobb eredményeket érthettek volna el e valláserkölesi kiadványok terjesztése terén: bizony inkább lemondtak azok terjesztéséről, semhogy akár önbecsüzetük megalázásával, akár ismeretlen egyének-nél való kérelmezés útján jussanak vala azokhoz. — Mi tehát az eredmény? az, hogy mi lelkésztorok, a mi saját anyaszentegyházunk kiadványai terjesztéséről kénytelenek vagyunk lemondani. Sőt az eredmény még rosszabb is. Egy new-yorki presbyter testvérünk egy ezer példány árvaházi naptárra tévén Hornyánszky-nál megrendelést s azt meg nem nyerhetvén, hozatott magának egy ezer darab *másféle* naptárt. Mondhatja valaki, hogy ez a Hornyánszky, mint bizományos privát dolga, ámde az árvaház s annak minden érdeke országos prot. ügy és érdek s talán nem egészen közömbös dolog a lelkészek jóakaratu érdeklődését az intézmény számára biztosítani? Még rosszabbul áll a dolog az Irod. Társaság kiadványaival. Itt van p. o. a mi egyházunk, mely az Irod. Társaságnak *rendes* tagja. Nem neveltséges dolog-e az, hogy egyházunk a szükségelt mennyiségű társasági kiadványoknak birtokába nem juthat! olvassuk a hangzatos titkári felhívásokat, hogy mi lelkészek, terjesszük a társulat kiadványait, de hogyan, ha egyszerűen nincs módunkban azokat megkapni? Emlékezzünk rá, hogy az 1898-ik évi közgyűlésen e sorok írója nyilvános elismerésben is részesítettett a Koszoru füzetek sikeres (1700 példányban 1 év alatt) terjesztéséért. Tessék csak utánna nézni a bizományos könyveiben, ha vajjon a mai, hasonlíthatlanul kedvezőbb egyházi állapotunkban csak egy ezer Koszoru füzet is lesz-e eladva az egész Amerikában?!

Tölem távol állott minden időben a feltűnni akarás, a dicsekedni vágyás, aki komolyan olvassa ezen soraimat, láthatja ezekből is, hogy én csak a tények elsorolására szoritkoztam s a dolgok helyes, tökéletes világításba helyezése céljából kellett a magam szerény működésének eredményeit előadnom. De nekem nem is céloim ezzel még az sem, hogy a sérelem orvoslására az illetékes körök figyelmét felhívjam, bár mint az Irod. Társ. rendes tagjának egyházunk képviselőben ezt kérelmezni jogunkban állana. Csak egyszerűen ismételtlen constatólom, hogy bizony mi impraktikusok vagyunk azon erő kihasználásában, mely mint hatalom ott rejlik vallásos, népies kiadványainkban. A levél elején ígért egyleti, és egyéb egyháztársadalmi s belmissiói munkálkodásról jelen közleményem túl hosszúra terjedtsége miatt — szerk. ur szíves engedelmével legközelebbi levelemben fogok megemlékezni.

Harsányi Sándor ev. ref. lelkész.

NEKROLOG.

LÁPOSSY JÁNOS.

1848--1902.

A múlt év utolsó napján, nagy és fényes uri község részvételével kísérte ki a temetőbe szeretett lelkipásztorát a tiszaezlári református gyülekezet.

E becses lapban jelezve volt néhány szóval az eszlári gyülekezet gyásza, Lápossy Janos halála: e sorokban legyen méltatva röviden az elhunyt férfiú élete s áldásteljes lelkipásztori működése.

Országos névvel nem birt az elhunyt, de abban a kisebb körben, a hova a gondviselés őrállóul rendelte, neve élni fog mindaddig, míg csak fennáll az eszlári reformált egyház, a melynek újabb története szorosan összefügg az ő lelkészkedésével, lévén az elhunyt, egyházának a szó szoros értelmében újraalkotója.

Midőn a gyülekezet lelkipásztorául 1878-ban megválasztotta: sajnálatosan szomorú képe volt az egyháznak nemcsak anyagi, de vallás erkölcsi tekintetben is. A Tisza folyónak évenkénti kitorése s az ez által okozott rombolás következtében, a község egy része a határ távoli, magasabb pontjára települt ki, az u. n. Ujfaluba, az Ó-faluban maradt nép pedig évről évre harcban állt a pusztító elemmel, önerejével épített s fenntartott gáttal védve életét s vagyonát. Mindkét faluban iskolát s tanítót kellett tartani az egyháznak, ha azt nem akarta, hogy gyermekei tudatlanok maradjanak, holott a növendékek száma miatt elég lett volna egy iskola is.

A kényszerű helyzet folytán a szegény népnek anyagi ereje nem volt épületeinek állandóan jó karban tartására, a vagyonosabbak sem nagyon buzgólkodtak az áldozathozatalban, mert az elemekkel való folytonos harc csüggedőkke tette ezeket is. A nép elvesztvén életkedvét, elvesztette Isten iránti bizalmát is, fásultság vett erőt a lelkeken; az Isten házából a nép, itt nem említett okból, elhidegült, csak gyér község látogatta az isteniszteletet.

Lápossynak sikerült kedves, megnyerő modorával, híveivel való érintkezésében lelkipásztorhoz illő szelíd viselkedésével először is önmaga iránt bizalmat kelteni, majd híveit apródonként a templomozásra is rászoktatni, a miben egyébiránt nagy segítségére volt az a nemes példaadás, melyet a község egyetlen református urnője Bérczay Ilona ő nagysága tanusított, nem mulasztván el egyetlenegy vasárnapon sem a templomot, vivén magával az Isten házába nem egy esetben más vallású vendégeit is.

A belső építés után jött a külső építés munkája.

A templomtözet, mely folytonossági hiányait már messziről elárulta, nem ugyan a neki buzdult hívek önerejéből teljesen, hanem egy kis gyűjtés folytán kívülről jött segítséggel, ujonnan bezindelyeztetett, torony-templom fala kijavítatott; a templom-tér parkká alakítatván esinos sodronykerítéssel láttatott el; majd az ősrégi parochia és iskolaépület is rendbe hozatván, egészen más képet nyert az egyház ugy külsejében mint vallás erkölcsi tekintetben is.

Nem sokáig gyönyörködhetett a gyülekezet és lelkész az elért siker örömeiben, jött az örökre emlékezetes 1888-ik év, s romba döntött minden alkotást; a

kitört Tisza elszakítván a községet körül környező gátat, néhány magasabban fekvő épület kivételével megsemmisítette az egész falut. Épen maradtak ugyan részben az egyházi épületek, de mert a község kitelepítése elodázhatalanul szükségesnek mondatott ki az államkormány részéről is: tenger gond szállta meg a jó pásztor lelkét az egyház épületeinek áthelyezését illetőleg. Az annyi csapason átment népet szíven találta az újabb csapás; együtt kesergett nyájával a pásztor, vigasztalván a szerencsétleneket, bátorítván a csüggedezőket.

Majd fájdalomból felocsudván a nép, kezdetét vette a tervezgetés, ennek nyomán a kormány segítségével s támogatása mellett a kitelepülés. Az új falu legmagasabb pontján nyert hatalmas telken felépítettet először is a lelkészlak, majd a második tanítói állás beszüntetésével (egygyé lett most már az előbb két részre osztott falu) a kor kívánalmainak megfelelő tanítói lakás és iskola. Mindent egyszerre kitelepíteni nem lévén ereje az egyháznak, a templom kiköltöztetése s felépítése későbbre maradt, az új templom felépítéséig lelkész és gyülekezet az elhagyott faluba, a most már magánosan álló templomba járt isteniszteletre. Az egyháza érdekében fáradaimat nem ismerő lelkész elkövetett mindent, hogy a falu után a templom is minél előbb kitelepítettessék, de hogy a régi templom anyagából és mintájára ujonnan építendő templomnak tornya is legyen valaha: a felől a kitelepüléssel vesződő nép nagy szegénységére tekintettel, nem is mert álmodozni sem. Megsegítette ebben is a jó Isten az ő elárult népét; a régi templom s torony anyaga a szomszédos községek és a helybeli róm. kath. atyafiak segítségével az új faluba áthordatván, az új falu legszebb és legmagasabb pontján az új templom s torony az 1893-ik évben díszesen és csinnal felépített s azon év aug. 27-én főtiszt. Kiss Áron püspök ur által felavattatván, közhasználatnak átadatott.

A kitelepülés után — nem kelletvén rettegnie tovább a rakoncátlan Tisza meg-megújuló áradásaitól, az addig csüggeteg nép életkedvét, Istenbeni bizalmát ismét vissza nyéré, — kéjes örömben uszott a jó pásztor lelke is, midőn népe örömet látta s népe örömeiben egy újabb boldogabb kor kezdetét szemlélte. Egyszer-mászor azonban, bizalmas baráti körben nem tudta elhallgatni azon panaszát, ő, a mindig szerény férfiú, a ki tetteivel kérkedni nem szokott, mert messze állt tőle a hivalkodás, hogy: míg a nagy és tehetős egyházakban ha csak egy új iskola terveztetett is, azért meg volt az egyházmegyén jegyzőkönyvileg is a nagy hang elismerés: addig az ő sok küzdelme s szegény egyházközségének erejét meghaladó áldozattétele egyszerűen csak bejelentetett; pedig az áttelepülés a természetben teljesített fuvarokon felül az egyháznak 22 ezer koronájába került.

És hogy az áldozati oltáron az áldozat tüze lángra gyúlt s lángolt az az elhunyt életében megszűnés nélkül: ebben bizonyára a legnagyobb érdem Lápossyt illeti, ki az áldozat tüzén e lelkesítés fuvallmával éleszteni nem szűnt meg akkor sem, midőn évekig tartó súlyos betegség miatt a szorosan vett templomi szolgálatokat már egyáltalában nem teljesíthet. A népesség és tankötelesek örvendetes szaporodása folytán szükségessé vált második iskola visszaállítását az új díszes iskola felépítését s a templomban az új orgona beállítását, a melyek szintén az ő buzgólkodásának gyümölcsei, megérte ugyan a hordszék és tolokocsihoz láncolt nagy beteg, de midőn egyházában

mindent a szó szoros értelmében *mindent ékesen és jó rendben elvégzett*, bevégezte küzdelmes pályafutását ő is az 1902-ik év decz. 29-én, igazán áldásban hagyván hivei közt jó emlékezetét.

Temetése, mint fentebb említve volt, a környék nagyszámu előkelő uri családainak részvételével ment végbe az év utolsó napján, a mikor is a templomban Zsigmond Sándor esperes ur tartott felette orációt és gyászimát, a sírnál pedig alulírott mondott rövid sirbeszédet s vett búcsut a kedves halottól.

Rövid életrajza a következő:

Született Debrecenben 1848-ban augusztus 2-án orvos előkelő családjából; elemi gymnasiumi és theologiai tanulmányait a debreceni főiskolában bevégezvén, az Andaházi-Szilágyi intézetnek nevelője, kollégiumi esküdtfelügyelő s köztanító volt, majd a kapláni vizsga letétele után Püspökladányban, Derecskén és Földesen segédlelkészkedvén az 1878-ik évben az eszlári gyülekezet lekipásztoraává választatott s ott élt, az egyházmegyén főjegyzői majd tanácsbírói tisztre érdemesített férliu, közszeretetlen s tiszteletnek örvendő egész haláláig, egyházának szentelve minden idejét s erejét, úgy hogy családot is éppen e miatt csak akkor alkotott, nőül vevén egy szabolcs-megyei ősrégi család tagját, Jármy Ilonát, a midőn az ő-faluban az első építés nagy munkáját már befejezte s nyugodtabb életet reményelt. Családi élete is példányszerű volt; az áldott jó feleség küzdelmes lelkészkedése gondjainak osztályosa, életének őrangyala, betegségének enyhítője vala, kire és két kiskoru gyermekére a legjobb férj és gondos apa elhunytával, a veszteség fájdalomán felül, világi kincsek helyett nehéz gond, a megélhetés nehéz gondja szállott örökül.

Ki egyházát két évtized leforgása alatt két ízben újra építte s az anyagi kényszerű építés mellett a valáserkölesi építés nemes munkáját is hiven teljesíté, megérdemli, hogy nemcsak szűkebb munkakörében egyházában, hanem egyháztársadalmunk szélesebb köreiben is ismert legyen neve, közöttünk pedig, kit a végtelenül szerény, de mindenki által tisztelt és becsült férfiut szerettük, áldott legyen emlékezete!

Tóth Lajos
t-dobi ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A konvent ülése.** Az ev. ref. egyetemes konvent gyűlését Kun Bertalan püspök és báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok urak, mint az egyetemes konvent elnökei június 3. (harmadikán) d. e. 10 órakor fogják megnyitni Budapesten a Lónyay-utcai ref. főgymnasium disztermében. Az egyetemes tanügyi bizottság ezt megelőzőleg május 25. és 26. ülésezik szintén Budapesten. A konvent tárgyalásaira váró ügyek, közöttük a konvent által közzé tett előzetes törvénytervezetre vonatkozó egyházmegyei és egyházkerületi vélemények is mielőbb fölterjesztendők Kun Bertalan tiszáninnyi püspök urhoz, mint a konvent egyházi elnökéhez.

— **Kérelem.** Az előfizetési pénzek és hátralékok beküldésére tisztelettel kérjük lapunk já-

ratóit; különösen kérjük a hátralékok rendezését, mert nem vagyunk abban a helyzetben, hogy a lapot hátralék mellett is tovább küldhessük.

— **Érettségi vizsgák.** Tiszántuli ev. ref. egyházkerületünk főgymnasiumaiban az 1902/3. tanév végén tartandó szóbeli érettségi vizsgálatok ideje és az egyházi elnökök megnevezése. Debrecen június 22—27. napjain elnök Dicsőfi József debreceni lelkész; Máramarossziget június 15—17. elnök Dóczi Imre. Szatmár június 19—20. elnök Dóczi Imre. Hódmezővásárhely június 15—18. elnök Zsigmond Sándor egyházkerületi főjegyző. Kísújszállás június 23—24. elnök Dóczi Imre Békés június 20; elnök Sinka Sándor debreceni ev. ref. főgymnasiumi igazgató. Mezőtúr június 24—25. elnök Kiss Áron püspök, Hajdu Zsigmond püspöki titkár közbejöttével.

— **Husvétai ajándékok a váncsodi ev. reform. egyháznak.** Abból a körülményből kifolyólag, hogy a nagy mérvben megrongálódott templomunkat és tornyunkat egyházközségünk az 1902-ik év őszén, az egyház hiveire kivetett adóból 2028 korona költséggel kijavíttatta és pedig diszesen és szilárdan: megmozdult a szív két Tábitánk kebelében is és a most reánk jövő husvét ünnepére kaptunk egy meggygyszin bársonyból, szőlőfürtökkel kihimezett, aranyrojtjal ellátott szószékterítőt 60 korona értékben; továbbá két darabból álló, urvacora kiszolgáláskor használandó urasztali terítőt, melynek egyikére megfelelő bibliai mondat, másikára pedig buzakalász van himezve; ezeknek értéke: 30 korona. Amazt ajándékozta Vass Sándorné sz. Balog Lidia; az utóbbiakat özv Biró Mihalné, mindketten földműves asszonyok. Jól esik ezeket az adományokat, ajándékokat nyilvánosságra hoznom nem csak azért, mert szűkebb anyagi viszonyok közt élő Tábiták adták az Ur oltárára, minden kényszerítés nélkül, saját jó szívök sugallatából, hanem azért is, mert nemes példájukkal megmutatták, mint lehetne a még mutatkozó hiányokat, szükségeket eloszlatni. Adja a kegyelem Istene, hogy a nemes szívű ajándékozók még igen sokáig gyönyörködhessenek Urunk templomában, adományaik szépsége és felemelő voltában! A feltámadás magasztos ünnepe pedig keltse életre, termékenyítse meg az Ur iránti szeretetben minél több hívő lélek szívét! Váncsod, 1903. április 6. *Bethlendy Sándor* ev. ref. lelkész.

— **A jezsuita írásmagyarázat.** Az „Alkotmány” című pápás lap 82-ik számában „Palmarum” cím alatt népesalók, népbolondítók, akasztófavirágok, örvöngés, bitófa s több ezekhez hasonló kenetteljes kitételekkel fűszerezett alkalmi ünnepi elmélkedésbe bocsátkozik, melynek vége felé mint minden szentnek maga fele hajolván a keze, arra buzdít, hogy „de ne engedjük magunkat megfeszítettetni! Ne hagyja senki a Judások és Pilátusok utódaitól Jézus Krisztus. tanítását (értsd: a pápás egyház dogmáit), egyházát (értsd: a pápás egyházat!) meggyalázni.* Ugy szól ugyan a főparancsolat a törvényben: „szeressed felebarátodat mint tenmagadat”, de ne *jobban*, mint önmagunkat. Ezt nem mondja Krisztus, mert akkor nem verte volna ki a merkantilitást Atyja házából. Hát mi se szeressük *jobban* ezeket magunknál! Ehhez jogunk van. S akár gyávaságból, akár közönbösségből ha feladjuk ezt a jogunkat, megérdemljük a „crucifigatur”-t, csak az a baj (!), hogy harmadnapra nem fogunk feltámadni.” Így szól a jezsuita elmélkedés. De hát azt kérdelem, hogy ha a Krisztus ma kezében korbáccsal be jönne egyik-másik tem-

* Senki se akarja.

plomba: csak a „merkantilistákat“ verné-e ki onnan? Hát azoknak nem borogatná-e fel asztalát, kik ott közvetlenül vagy közvetve, bünbocsatócédulákat árulgnak? Aztán az Idvezítő mondott még az idézett szeretettörvényen kívül ilyeneket is: „*nincs Istentől, ki nem szereti az ő atyjafiát.*“ I. Ján. 3. 10:4, 7. 12. „*Valaki gyűlöli az ő atyjafiát gyilkos az.*“ I. Ján. 3. 15. *Ha azokat szeretitek, kik titeket szeretnek, micsoda jutalmát veszitek annak?* Mát. 5. 4. 6. Ime, a jezsuita lelkiismeret vergődése, mely a szeretetben is olyan határt állít fel, melyet ő izlése szerint errébb-arrébb mozgathat. Ez nem Krisztusi szellem. Ezt nem siratja meg, ha meghalván, fel nem támad senki más, csak az, a ki a papuralom fényében fürdött, tűzénél piritkozott, asztalánál duskálkodott, s büneiben kéjelgett.

S.
— **A Vatikán és a szegények.** A Vatikán az utóbbi időkben mindent elkövet a protestáns propaganda ellensúlyozására. Az első intézkedés ez irányban egy bizottság alakítása volt, melynek tagjai bibornokok, feladata pedig a „hit megvédése“. Ugy látszik, hogy a védelem nem sikerült, mert egy újabb bizottság szervezése vált szükségessé. A védelem sikertelenségét, illetőleg a protestáns propaganda sikereit annak tulajdonították, hogy a protestáns propaganda minden alkalmat felhasznál az emberi nyomor enyhítésére és erre a célra nagy összegeket is áldozott. Most tehát magas állású klerikális férfiakból alakított egy újabb bizottságot a pápa, s ennek élére Adami nevű főpapot állította ki már évek óta törekszik a bibornokságra. A bizottság nagy összegeket akar áldozni, a szegények segítésére. Tagadhatlan, hogy nemes munkát végez a bizottság, de a jótékonyt csak önző célból gyakorolja. Ime Róma szegényei ilyen véletlen folytán a Vatikántól is kapnak valami segílyt.

— **Baczoni-émlék.** Tisztelettel kérem azokat, a kiknél még boldog emlékü Baczoni Lajos siremlékére s a nevére teendő alapítványra befolyt pénz van, vagy e célra adakozni szándékoznak, legyenek szivesek az adományokat f. évi május 31 ig hozzám juttatni, a mikor a gyűjtés eredményéről a főiskolai tanári karnak jelentést fogok tenni. Együttal jelentem, hogy újabban Szabó József lelkész ur (Aranyos-Medgyes) részéről folyt be hozzám a fenti célra 2 korona, a melylyel együtt a kezelésem alatt levő összeg 1251 kor. 3 fill. Debrecen 1903. ápr. 11. *Karai Sándor* főgymn. tanár.

— **Káplántartási költség.** A folyó év első évnegyedére a káplántartási átalányból egyházkerületünk illetékes lelkészei részére 1187 kor. 50 fillér érkezett az egyházkerületi pénztárhoz. A jogosultak ugyanazok, a kik a mult év utolsó évnegyedében voltak, tehát 9-en egyenként 125 koronát vehetnek föl, egy pedig 62 kor. 50 fillért. A nyugtát néhányan időelőtt beküldték. Mivel pedig újabban meghatározott szövegű nyugta kiállítására van elrendelve, kívánatos, hogy jövőre a jogosult nt. lelkész urak várják meg a nyugtalapok elküldését, melynek kézhez juttatásával a fedezet leérkezte után sietni fog minden alkalommal az egyházkerületi pénztári hivatal. A nyugta nyomtatványán olvasható szöveg az újabb eljárásra nézve biztos utbavezetést tartalmaz, s bővebb magyarázatot nem igényel.

— **A Vatikán** az utóbbi időkben kifogyhatatlan a reformokban. A városok, de különösen Róma papságának azt az „előjogát“ szüntette meg legközelebb, hogy a kanonokok és más papok csak bizonyos napokon tartoznak templomba járni. A körmenetek tekintélyének a megóvása is gondját képezi a pápának, a

mennyiben eltiltotta a körmeneteknél használatban volt „sulyos keresztet“ hordozását, melyek a „kegyesség tényeit athlétkai gyakorlatokká súlyosították“. Legérdekesebb azonban az a reform, melynek hír szerint a Sixtini kápolna lesz a színhelye. A reform. eszméje két karmester vetélkedéséből pattant ki. Egyik karmester ugyanis makacsul ragaszkodik az eddigi éneklésmódhoz. A másik azonban mindenáron szakítani akar a réggivel, mert szerinte az eddigi éneklési mód nem „méltó a Jézus Krisztus helytartójának a palotájához.“ Róma tehát lassan, de mégis halad!

Mindenki tudja, hogy a Mauthner-féle impregnált takarmányrépamag a legnagyobb termést adja, hogy konyhakerti magvaiból a legjobb főzelék és zöltség terem és hogy virágmagvaiból fakad a legszebb virág. Szóval a Mauthner-féle magvak a legjobbak, készletei a legnagyobbak és árai igen olcsók.

Közgazdaság.

A Trieszti Általános Biztosító-Társaság (Assicurazioni-Generali) f. v márczius hó 18-án tartott 71 ik közgyűlésén terjesztettek be az 1902. évi mérlegek. Az előttünk fekvő jelentésből látjuk, hogy az 1902. december 31-én érvényben volt életbiztosítási tőkeösszegek 611,558,220 korona 13 fillért tettek ki és az év folyamán bevett díjak 27,001,880 korona 96 fillérre rugtak. — Az életbiztosítási osztály díjtartaléka 13,024,702 korona 24 fillérrel 160,189,849 korona 13 fillérre emelkedett. A tüzbiztosítási ágban a díjbevétel 12,271,371,385 korona biztosítási összeg után 20,219,214 korona 97 fillér volt, miből 9,132,779 korona 87 fillér viszont-biztosításra fordított, úgy, hogy a tiszta díjbevétel 11,086,435 korona 10 fillérre rugott, mely összegből 7,881,010 korona 61 fillér mint díjtartalék minden tehertől menten jövő évre vitétt át; a díjtartalék tehát a tiszta díjbevétel 71.10 százalékát teszi ki. A jövő években esedékessé váló díjkötelezvények összege 82,371,684 korona 24 fillér. A szállítványbiztosítási ágban a díjbevétel kitett 4,316,155 korona 18 fillért, mely a viszontbiztosítások levása után 1,457,860 korona 40 fillérre rugott. A betöréses lopás elleni biztosítási ágban a díjbevétel 363,700 korona 26 fillért tett ki. Károkkért a társaság 1902-ben 25,473,446 korona 68 fillért folyósított. Ehhez hozzáadva az előbbi években teljesített kárfizetéseket a társaság alapítása óta károk fejében 742,014,072 korona és 65 fillérnyi igen tekintélyes összeget fizetett ki. Ebből a kártérítési összegből hazánkra 138,794,885 korona 03 fillér esik. A nyereség tartalékok közül, melyek összesen 20,313,106 korona 94 fillérre rugnak, különösen kiemelendők; az alapszabály szerinti nyereségtartalék, mely 5,250,000 koronát tesz ki, az értékpapírok árfolyam ingadozására alakított tartalék, mely a 3,729,624 korona 17 fillér külön tartalékkal együtt 14,010,830 korona 16 fillérre emelkedett, továbbá felemlítendő még a 160,000 koronára rugó kétes követelések tartaléka. Ezekon kívül fennáll még egy 726,138 korona 39 fillért kitevő külön alap, melynek az a rendeltetése, hogy az életbiztosítási osztályban a kamatláb esetleges csökkenését kiegyenlítsé. A társaság összes tartalékjai és alapjai, melyek első rangú értékekben vannak elhelyezve az idei átutalások folytán 190,319,427 korona 11 fillérről 208,632,918 korona 73 fillérre emelkedtek, melyek következőképpen vannak elhelyezve: 1. Ingatlanok és jelzálog követelések 33,144,493 korona 62 fillér. 2. Életbiztosítási kötvényekre adott kölcsönök 18,600,000 korona 19 fillér. 3. Letéteményezett értékpapírokra adott kölcsönök 682,782 kor. a 13 fillér. 4. Értékpapírok 141,290,011 korona 09 fillér. 5. Tárczaváltók 1,035,953 korona 91 fillér. 6. A részvényesek biztosított adósszelei 7,305,000 korona. 7. Bankoknál levő rendelkezésre álló követelések, készpénz és az intézet követelése, a hitelezők követeléseinek levonásával 6,529,676 korona 79 fillér. Összesen 203,632,918 korona 73 fillér. Ezen értékből 43 millió korona magyar értékekre esik.

Szerkesztői üzenet.

B. P. L.—i. Vettem, s a fölös számban összegyűlt tudósítások közt sorjában azt is közlöm. — Sz. L. V—s. Külön levél fog menni. — Kner Izidor urnak Gyoma. A Sz. K.—féle tervezet ma már túlhaladott álláspont. Ceruzával i. ott közleményt külön-

ben sem adok nyomdába. Azt tenni fel bárkiről, hogy „a hanyatló (?) protestantizmust” egy nyomdával akarná megmenteni, legalább is képtelenség. Ne zavarjuk így össze a fogalmakat.

Tartalomjegyzék: Feltámadott! Szabolcska Mihály. — Konventi „Törvénytervezet.” Sinka Lajos. — **Tárca:** Az evolutió kérdése. Csiky Lajos. — Presbiterium és a gyülekezet. Eröss Lajos. — A magyar protestantizmus egyik fontos feladata. Barcsa János. — **Tanúgy:** A tanítói képesítés emelése. Barcsa János. — **Közéletünk:** A püspöktől. Kiss Aron. — A debreceni ev. ref. egyházmegye közgyűlése. — A nagykarolyi ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Berey József. — **Külföld:** Chicagói levél. — Harsányi Sándor. **Nekrológ:** Láposy János. Tóth Lajos. Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERÖSS LAJOS.**

Most jelent meg:

Szügyi József. „Négyhangu magyar ev. ref. Chorálkönyv”

II. kiadása. Ára 8 korona.

Szügyi József 225 orgona előjáték ára 6 korona,

és

Van-Oosterzee, „a Heidelbergi Káté 52 egyházi beszédben. Ára a 2 vaskos kötetre terjedő műnek füzve 10 kor., csinos és erős vászonkötésben 12 kor.

Megrendelhetők a kiadónál:

László Albert és Társa

a tiszántuli ev. ref. egyh.-ker. kizárólagos bizományosánál
Debrecenben.

Az utóbbi 2 koronás havi részletfizetésre is.

ÉLŐ KERITÉS

Gleditschia csemeték és magvak.

Ezer darab kétéves csemete ára 6 forint, elegendő kétszáz méter kerítés örökítéséhez.

A csemeték 2 éves, egy méter magas, botvastagságúak.

Óriási tövisű, igen gyorsan fejlődő sövény-növény. Ez az egyedüli, melyből oly örökös kerítés nevelhető pár év alatt, rendkívül csekély kiadással, melyen nemhogy ember, de semmiféle állat, még apró nyulak sem hatolhatnak át. Nagyobb és kisebb birtokok, hegy-községek, legelők, udvarok, majorok, kertek, temetők stb. stb. a legolesőbban egyszersmindenkorra kulcsal zárhatóan kerithetők körül. Főelőnye még az is, hogy egész május közepéig a legjobb eredménnyel ültethető. Minden rendeléshez rajzokkal ellátott ültetési és kezelési utasítás mellékeltek.

Bővebb tájékozás végett szíves fénynyomatu diszes árjegyzékek ingyen és bérmentve küldetnek, rendelési kötelezettség nélkül. Az árjegyzésen kívül egy oly könyvet kap ezzel, ki címét egy levelezőlapon tudatja, hogy nincs az a ház vagy család, a hol annak tartalmát haszonra ne fordítanák, városban, falun, pusztán, gazdag, vagy szegény családnál egyaránt. Így még azoknak is érdekében áll, kik rendelni semmit nem akarnak, mert benne számos oly közlemények foglaltatnak, melyek mindenkinek nagy szolgálatot tesznek.

Cím: Ermelléki Első Szőlőoltvány-Telep, Nagy-Kágya, u. p. Székelyhid.

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.